

ŠIAULIAI UNIVERSITY

Inesė Ratnikaitė

CATHOLIC UPBRINGING IN THE FOSTER FAMILY AS A SOCIAL PEDAGOGICAL
PHENOMENON

Summary of the Doctoral Dissertation
Social Sciences, Education (07 S)

Šiauliai, 2011

Dissertation was prepared in 2006–2011 at Šiauliai University

Scientific supervisor:

Prof. Dr. Habil. **Juozas Vytautas Uzdila** (Vilnius Pedagogical University, Social Sciences, Education, 07 S)

Dissertation is defended at the Education Sciences Council of Šiauliai University:

Chairman:

Prof. Dr. **Ingrida Baranauskienė** (Šiauliai University, Social Sciences, Education – 07 S).

Members:

Prof. Dr. Habil. **Vytautas Gudonis** (Šiauliai University, Social Sciences, Psychology – 06 S, Education – 07 S);

Prof. Dr. Habil. **Audronė Juodaitytė** (Šiauliai University, Social Sciences, Education – 07 S);

Prof. Dr. Habil. **Alfonsas Motuzas** (Vytautas Magnus University, Humanities, Ethnology – 07 H);

Assoc. Prof. Dr. **Brigita Kairienė** (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Education – 07 S).

Opponents:

Prof. Dr. **Liudmila Rupšienė** (Klaipėda University, Social Sciences, Education – 07 S);

Prof. Dr. **Eugenijus Danilevičius** (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Education – 07 S).

Defence of the dissertation will be held in a public session of the Education Sciences Council at 11 a.m. on 22 June, 2011 in Šiauliai University Library, Conference room (205).

Address: Vytauto St. 84, LT-76352 Šiauliai, Lithuania

Summary of the Dissertation was submitted on 21 May, 2011.

The Dissertation is available at the library of Šiauliai University.

Observations are to be sent at the address:

Department of Science and Art, Šiauliai University,
Vilniaus St. 88, LT-76285 Šiauliai, Lithuania.

Tel. (+370 ~ 41) 595 821, fax ((+370 ~ 41) 595 809,

e-mail: doktorantura@cr.su.lt

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

Inesė Ratnikaitė

KATALIKIŠKAS AUKLĖJIMAS ŠEIMYNOJE KAIP SOCIALINIS PEDAGOGINIS FENOMENAS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, edukologija (07 S)

Šiauliai, 2011

Disertacija rengta 2006–2011 metais Šiaulių universitete

Mokslinis vadovas:

prof. habil. dr. **Juozas Vytautas Uzdila** (Vilniaus pedagoginis universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Disertacija ginama Šiaulių universiteto Edukologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė

prof. dr. **Ingrida Baranauskienė** (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S).

Nariai:

prof. habil. dr. **Vytautas Gudonis** (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S, psichologija – 06 S);

prof. habil. dr. **Audronė Juodaitytė** (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S).

prof. habil. dr. **Alfonsas Motuzas** (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, etnologija – 07 H);

doc. dr. **Brigita Kairienė** (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S).

Oponentai:

prof. dr. **Liudmila Rupšienė** (Klaipėdos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

prof. dr. **Eugenijus Danilevičius** (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S).

Disertacija bus ginama viešame Edukologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2011 m. birželio 22 d. 11 val. Šiaulių universiteto bibliotekos konferencijų salėje (205 a.)

Adresas: Vytauto g. 84, LT-76352 Šiauliai, Lietuva

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2011 m. gegužės 21 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Šiaulių universiteto bibliotekoje

Atsiliepimus siųsti adresu:

Mokslo ir meno skyriui, Šiaulių universitetas, Vilniaus g. 88, LT-76285 Šiauliai.

Tel. (8~41) 595 821, faksas: (8~41) 595 809, el. p.: doktorantura@cr.su.lt

CONTENT

INTRODUCTION

1. CATHOLIC UPBRINGING IN THE FOSTER FAMILY: THEORETICAL ASPECT
  - 1.1. Care and Upbringing of Non-Parental Children
    - 1.1.1. Psychosocial Development of Children who have Experienced Loss in the Family
    - 1.1.2. Ideas of Upbringing Non-Parental Children and their Practical Application
    - 1.1.3. Foster Family as a Care Institution
  - 1.2. Methodological Foundation of Children's Catholic Upbringing in the Foster Family
    - 1.2.1. Faith in God as a Support and Protection
    - 1.2.2. Catholic Upbringing in the Domestic Church
    - 1.2.3. Pedagogical Guidelines of Catholic Upbringing in the Foster Family
2. PROBLEMATICITY OF THE RESEARCH ON CHILDREN'S CATHOLIC UPBRINGING IN THE FOSTER FAMILY AND RELEVANCE OF IMPLEMENTATION
  - 2.1. Theoretical Substantiation of Catholic Upbringing in the Foster Family
  - 2.2. Application of Projective Research Methods of the Personality
  - 2.3. Respondents' Coding System
3. EMPIRICAL RESEARCH ON CATHOLIC UPBRINGING IN THE FOSTER FAMILY
  - 3.1. Foster Family with regard to Foster Parents' Experience and Children's Self-Feeling
    - 3.1.1. Phenomenon of the Foster Family: Foster Parents' and Children's View of Consciousness
    - 3.1.2. Coping with Pre-Socialisation and Further Process of Upbringing
    - 3.1.3. Upbringing, Determining Foster Children's Personal Maturity
  - 3.2. Attainments of Catholic Upbringing in the Foster Family
    - 3.2.1. Religiousness of the Foster Family as a Precondition of Upbringing Fostered Children
    - 3.2.2. Structure of the Foster Family, which Enhances / Weakens Catholic Upbringing
    - 3.2.3. Evaluation of Attainments of Catholic Upbringing in Foster Families

CONCLUSIONS

INTRODUCTION

Research problem and its relevance. The statement in the preamble of *The United Nations Convention on the Rights of the Child* "the child can develop comprehensively and harmoniously only if he/she grows in the family, feeling happiness, love and understanding" encouraged to look for new forms of care, which provide children who have lost parents' care with opportunities to grow in the family environment. Family conditions, desirable for the child's development, have been stated by V. Aramavičiūtė (1978), J. Vabalas-Gudaitis (1983), Vydūnas (1990), A. Maceina (1990), St. Šalkauskis (1992), J. Laužikas (1993) and others. The main idea of the foster family is the family, its parents, who thoughtfully bring up their children, accept children who have lost care to their homes and take care of them with love.

Foster families, created in Lithuania, are a comparatively new children's care institution, which carries out a role of a kind of social and pedagogical experiment in the society and for this reason requires scientific evaluation. So far, no theses that survey foster families and education of children who are fostered in them in any significant aspect have been found.

Upbringing in the foster family is determined by numerous factors that are usually not characteristic to the ordinary family. The main of them are pedagogical neglect, gross upbringing mistakes, severe emotional and behavioural disorders, the feeling of insecurity, etc. The foster family has to solve numerous problems characteristic to non-parental children, which are mainly analysed in

research works of social education and social psychology (Daulenskienė, 1998; Radzevičienė, Gudonis, Virbalienė, 2005; Radzevičienė, 2006; Juodeikaitė, 2009). Issues of upbringing the adopted child were tackled by I. Salnikova (Сальникова, 2003), Glidden (1994), Leslie (2005). In Lithuania it was probably only R. Braslauskienė (2000) who analysed peculiarities of educating non-parental children at care institutions from a social and psychological perspective. Incomparably more abundant is research literature, dedicated to socialisation process in childhood (Juodaitytė, 2003), positive socialisation (Kvieskienė, 2005), socialisation of children who have experienced loss in the family (Butvilas, 2008), quality of children's social care (Žalimienė, 2007), protection of children's rights (Sakalauskas, 2000). Issues of upbringing in the foster family require an exhaustive and comprehensive research, discussing all aspects characteristic to the foster family.

Reviewing literature on children's care and its quality, one can notice that the issue of children's religious upbringing is not analysed. The value of Catholic upbringing is reflected in contemporary works of Lithuanian familistics (Uzdila, 1993, 2001; Bajoriūnas, 1994; Grucė, 1994; Rupšienė, 2001; Miškinis, 2003). One of the most striking representatives of interwar religious pedagogy J. Gutauskas stated: "The history of pedagogy does not know any really great pedagogue who would have not valued religion as an enormously important factor in the educational work, who would have stated that the child does not have religion or that religious education is harmful for him/her" (Gutauskas, 1953, p. 81). K. Miškinis states that "The history of pedagogy, which does not lack even the most unexpected experiments, demonstrates that there are no better moral education foundations than religious teaching and education" (Miškinis, 2003, p. 18). H. Fink emphasizes that "every area of education is related to religiousness by deep links" (Fink, 1998, p. 14). John Paul II (1981), K. Trimakas (2005), E. Danilevičius (2007) analyse the reasons of part of moral-ethic and social problems in the context of culture, directed against life and family, called death culture, and of personal crisis of faith, determined by creation of false idols. This would enable to assume that we could also look for problem solutions in a deeper consideration of religious truths and in approaches proposed by Christian pedagogy. Religious education as preparation for social, family life was significant in Lithuanian interwar religious organisations (Lukoševičius, 2003; Maceinienė, 2004; Matulis, 2008), and pedagogical writings (Pečkauskaitė, 2006; Norušytė-Janušauskienė-Januševičienė, 2008). The essence of Christian upbringing is disclosed in Catholic church documents by famous theologians such as John Paul II (1981, 1994, 1994a), W. E. May (1995), Pius XI (1999), A. Lobato (2001), H. Lombaerts (2003), F. J. Parrella (2004), Benedict XVI (2006, 2008) and others, representatives of Christian pedagogy: H. Fink (1998), R. Leitner, A. Steinbock (1996), B. Watson, P. Thompson (2007), and psychology K. A. Trimakas (1998, 2002, 2002a).

Implementation of religious upbringing in a concrete social environment – the foster family – is a particularly subtle matter due to the possibility to have free will and obey the voice of conscience. Acknowledging that education is a process of (self-) formation of the person's relations with social environment, activities and its forms, and the very self, it is also important to underline its essence, which consists of "developed approaches and beliefs, virtues and traits of good character" (Jovaiša, 2007, p. 30).

The specificity of religious upbringing in the foster family is determined by a peculiar structure of this social community, which in Lithuania has not yet been researched. Valuable is the experience of upbringing non-parental children at children's care institutions. These are sightings of pedagogues who have practically encountered difficulties of non-parental children's upbringing: J. H. Pestalozzi (1989), J. Korczak (1997) A. Makarenka (1987). L. Jovaiša (2009), J. M. Petitclerc (2009) disclose J. Bosco's methods of preventive work with children and young people who have asocial life experience. E. Rimkutė (2008) presents A. Šidlauskaitė's work principles, which are developed to help socially excluded children. Significant is J. Vanier's (1985, 1998, 2006) approach towards socially excluded

people and teaching of principles of communication with them. Important insights have been presented by Mother Teresa (1996), Chiara Lubich (1998), M.-D. Philippe (2004). Based on over half a thousand narratives of Lithuanian academic youth about their experience, K. Trimakas (2000) analyses insights of contiguities with the Mystery and relations with others.

Children's purposive Catholic upbringing, seeking to form the personality in a religious way with the help of religious growing and fostering in its essence is metaphysic and that is why since its emergence has been requiring new and creative solutions. Catholic way of upbringing children in the foster family is an issue that has to be constantly researched because it is impossible to solve it completely and that is why it belongs to those issues which keep arising constantly and anew (Hartmann, 2001, p. 7).

The phenomenon of Catholic upbringing in the foster family is **the subject of scientific research** that has become relevant and that is why requires new search of scientific solution.

Research problem. Practice of Catholic upbringing in the foster family lacks theoretical model; therefore, the thesis raises the following problem questions:

1. In what way does the environment similar to the one of the family, created in foster family as the social care institution, help to solve social pedagogical problems?
2. Can the foster family carry out the role and mission of the domestic Church? What is social pedagogical manifestation of Catholic upbringing in the foster family?
3. What should religious upbringing of a socially and (or) emotionally affected child start with? Can Catholic environment and sacramental way of living help to cope with or at least facilitate elimination of consequences of disturbed socialisation?
4. How is Catholic upbringing determined by foster parents' implemented position with regard to purpose of the foster family, foster children and their position? What – personal attitudes, character peculiarities, lack of knowledge, lack of sacramental practice – mostly determines failures of Catholic upbringing in the foster family?
5. In what way does foster parents' active participation in public, communal and religious activities expand and enhance Catholic upbringing in the foster family? What manifestation does Catholic upbringing acquire in children's self-dependent activities?

Aim of the scientific **research** is to describe the phenomenon of Catholic upbringing in the foster family, to disclose key principles and the experience of implementation.

Research question: How Catholic upbringing, orientated to sacramental way of life, in the foster family facilitate socially and emotionally affected children's socialisation, when it gives higher sense to their existential searches?

The aim is implemented raising and solving **research objectives**:

1. To evaluate the peculiarities of the foster family as a structure that is close to the family environment, present the characteristics of social pedagogical work with non-parental children of this structure;
2. Based on attainments of Catholic church teaching, pedagogy and psychology sciences, to disclose the essence of Catholic upbringing and key principles;
3. To describe the manifestation of Catholic upbringing in the foster family, to identify what intrinsic and extrinsic factors form the phenomenon of Catholic upbringing in the foster family and how they form it;
4. To project positive conditions of sacramental way of living for coping with problematic situations and existing difficulties.

Methodological substantiation of the research. The research is grounded on the following philosophical theories and approaches:

Christian Approaches of the Universal Church, defined in the documents on decision of Second Vatican Council. Neotomism has been acknowledged as the main doctrine of Catholic philosophy, which states that understanding of subsistence and the man form the child's positive attitude towards himself/herself, develop his/her feeling of self-worth and dignity (Lobato, 2001). Education encompasses everything: environment, activities, lifestyle, teaching, relationships, etc. The person's value is disclosed through his/her relation with God. On one hand, the man is not sufficient for himself, meeting the need of necessity creates the society, which seeks common good. On the other hand, the personality oversteps sociability, is orientated vertically and belongs to God. Acting together with somebody and not for some reason encompasses the dimension of undergoing difficulties with the other; this is the area of love and unity. (Lobato, 2001; Maritain, 1989).

Philosophy of Christian Existentialism. To be a real Christian means complete involvement in Christian life and commitment to it (Kierkegaard, 1996). Search for faith has to become obligatory to every learner who seeks disclosure of entity. However, only a freely chosen faith is meaningful because experience of God is impossible through others. The educator cannot pass on faith, he/she can only convey religious truths. It is much more important to teach to look for individual, personal relation with God. Existentialists emphasize self-upbringing: only the one who changes himself/herself while socialising with children is able to direct the child to the road of self-development (Kierkegaard, 1846; Jaspersas, 1989).

Personalistic philosophy. Insights of Catholic personalism (Wojtyla, 1994, 1997) harmonize inwardness and outwardness. The personality is not given; it is created by making daily will efforts. Only in the relationship with godhead the person is able to free himself/herself from the lower level of existence and reach the highest form of subsistence: to become a personality that uses the divine gift – freedom. Upbringing children in a Christian way, it is important to help them to understand that freedom always commits and that a person cannot be free, making others satisfy his/her whims. One can turn into a free person only if he/she has realized responsibility. To realize responsibility means to experience it. Responsibility is experienced because “the man has a capacity to respond to values at his/her will”. Urge for real values witnesses the person's maturation, perfection (Wojtyla, 1997). Therefore, the personality is developed in close interaction with real values. Enriching nurturing of the person's inner life, Catholic education promotes its sociality: to be responsible for others and for the whole humanity. One turns into a mature personality not because of himself/herself but seeking the common good (Munjè, 1996; Wojtyla, 1997).

Scientific research methods:

1. Systematisation of theoretical information and meta-analysis, used considering teaching of the Catholic church, pedagogical and psychological literature, laws and normative acts so that research subject and its aspects are highlighted, interpretation of different authors' ideas and purified new approach are presented.
2. Qualitative diagnostic research grounded on foster parents' and children's interviews, problematic conversation, pedagogical observation.
3. Diagnostic survey, dedicated to children's thematic drawings, their interpretation and expert evaluation.
4. Phenomenological analysis dedicated to the view of parents' and children's consciousness and case studies.
5. Analysis of accumulated data and generalisation, seeking to interpret them conceptually and present.

Defended statements:

1. The coping with consequences of loss (deformation of relations with oneself, environment, life) and pre-socialisation requires strong measures, which are given by

Catholic upbringing, which in its essence is orientated to reconstruction (Salvation History) and perfection (Greatest Commandment) of relations. Catholic upbringing not only teaches trust, respect, love but also develops, freshens divine virtues, providing natural spiritual powers: faith, hope, love, which are the closest goals of teaching religiousness.

2. Catholic upbringing in the foster family restructures the nuclear family, when its every member is accepted as the gift of God; when dignity of all, even of the one who the least belongs together and the ability to help the other in the way of holiness are acknowledged; when the foster family evangelises others by its life.
3. The foster family, which practices sacramental way of living and acknowledges the importance of the mission to evangelize and catechetize children, creates the Church, becoming “travelling” domestic Church itself.

Scientific novelty and practical significance of the research

The thesis analyses functioning of foster families in Lithuania, which so far has not been analysed, reviews theoretical foundations of children’s upbringing in the foster family, identifies problems of Catholic upbringing in the foster family, emphasizes the role of the foster family as a manifold and poly-functional social community, upbringing children in a Catholic way.

The thesis discloses the structure of the foster family as a social institution that organises and implements care. Its discussed structural diversity can serve a more perfect establishment of foster families, training of future foster parents and can be discussed at training courses for foster parents, seeking to create more quality conditions, meeting children’s needs.

Described manifestation of Catholic upbringing in the foster family, enhancing and weakening factors can help to improve the practice of Catholic upbringing in foster families.

The presented model of the family as a domestic Church and presented guidelines of Catholic upbringing can be applied in the Catholic family and partially in parochial catechesis.

Problems of children who live in foster families were discussed. These include emotional and behavioural disorders, which manifest themselves by hyper and hypo activeness, deviant behaviour, which is progressively encountered nowadays both by parents and teachers who work with children and young people at educational institutions. Proposed solutions of Catholic upbringing, discussed in the research, can provide with new insights, seeking to improve the solution of the above mentioned problems.

1.1. CATHOLIC UPBRINGING IN THE FOSTER FAMILY: THEORETICAL ASPECT

1.1 Care and Upbringing of Non-Parental Children

1.1.1. Psychosocial Development of Children who have Experienced Loss in the Family

Loss in the family is named as one of the factors that disturbs the child’s socialisation most (Kvieskienė, 2000, 2003; Leliūgienė, 1997, 2003; Litvinienė, 2002), “expropriating the opportunity of the child’s psychosocial (self-)development” (Butvilas, 2008, p. 34).

Children who experience loss can regress in terms of development, experience psychological and social changes (Pivorienė, Sturlienė, 2000). Loss in the family changes children’s behaviour and relationships with peers (Kairienė, 2002). Continuity of values, which is the foundation of the child’s socialisation, is disturbed (Bowlby, 1980; Juodaitytė, 2003; James, Friedman, 2007). Such children

more than others are inclined to take over anti-values and accept socially forbidding or even criminal social roles (Juodraitis, 2004).

Violence, experienced by many non-parental children, “influences creation of the conception of adverse environment, its perverse perception and prevents formation of positive social skills and habits” (Kairienė, 2002, p. 13). All of it distorts the factors of the child’s relations with the environment and himself/herself: worldview, morals, character (Pileckaitė–Markovienė, Lazdauskas, 2007), which are the subject of (self-)upbringing. According to K. Trimakas (2002), the person’s crucial features, which formed in childhood periods, can have indirect influence on the person’s religion as well. K. Egger discusses whether a person who received insufficient initial confidence “can move towards positive religiousness at all” (Egger, 1998, p. 147).

1.1.2. Ideas of Upbringing Non-Parental Children and their Practical Application

J. H. Pestalozzi (1989) and J. Korczak (1997) state that children who have experienced poor homeless life need a different relation. One of the most important upbringing elements is respect and love expressed for them, which pertains to belief in the man’s natural goodness (Pestalozzi, 1989; Petitclerc, 2009; J. Korczak, 2010). This encourages focusing on the relationships between the educator and the learner.

Insights of children’s needs enabled to form direction of the pedagogical impact: to restore the adult’s authority through deserved children’s trust; restore balance of mind, awake one’s own self of everyone; disclose the child’s talent and vigorously cherish and develop it, help to experience success; allow young people to see themselves in the future, evaluate efforts; provide with the feeling of safety, make responsible for something (Pestalozzi, 1989; Korczak, 1997; Bosco, see Petitclerc, 2009). G. Bosco distinguished two forms of upbringing: repressive and preventive. He himself was choosing the way which “is based on mind, religion, love” (Jovaiša, 2009, p. 95). J. H. Pestalozzi (1989) and J. Korczak (1997) were following a similar way, both indicating application difficulties of such system: children find it not difficult to follow rules and requirements when they are happy. Children who passed into the care of the state are not happy because they do not have stimulus to seek common good. They cannot avoid punishments which, according to G. Bosco (see Petitclerc, 2009), have to be applied as little as possible and have to be as tender as possible; they should be applied only when they are grounded on love and care about the child (Pestalozzi, 1989, p. 48). Rules and requirements should not “imprison” the child in the developed system.

Upbringing peculiarities should be directed towards the child’s needs, so that he/she feels happy, experiencing success. All of it serves religious upbringing, the essence of which is not to make do things but encourage to choose, follow the freedom of conscience.

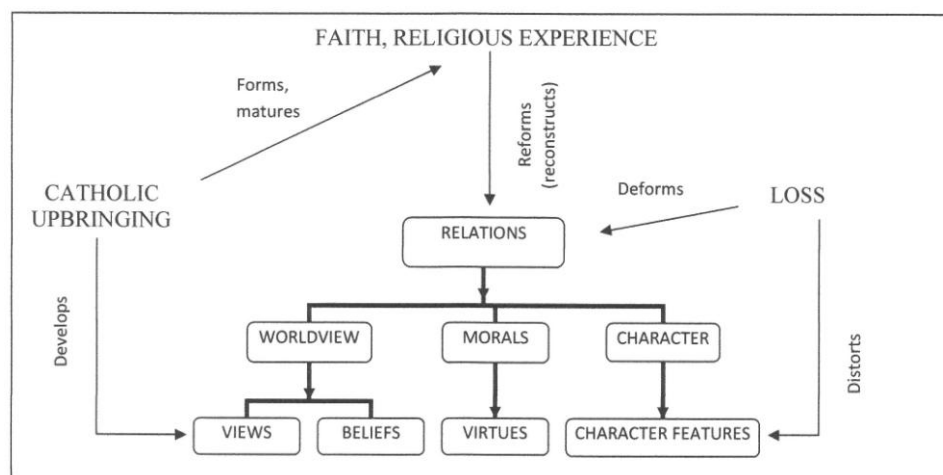
1.1.3. Foster Family as a Care Institution

The institution of the foster family as an alternative form of children’s care was established in Lithuania at 1988, considering customary and traditional ways of child care. The foster family is spouses who, successfully growing or having grown their children, accept to foster from 6 to 12 children who have lost parents’ care. Documents regulating activities of the foster family emphasize in foster families created family environment (Law on Child Guardianship of the Republic of Lithuania, 1998; The Foster Family Regulations, 2010; Law on Foster Families of the Republic of Lithuania, 2010), which is necessary for the child’s cohesive and versatile development (United Nations Convention on the Rights of the Child, 1989). Family environment is described as the one that is grounded on reciprocal trust, respect and love: “the child is provided with stable positive emotional

environment, in which he/she feels acknowledged, loved, wanted, important and safe, and this does not depend on emotional and health condition or developmental disorders” (Description of Social Care Standards, 2007, No. 5.1). According to Z.Bajorūnas, meeting emotional needs can be implemented only in the family and nowhere else (Bajoriūnas, 1997).

Alongside with physical, mental, moral and social development, the foster family has to create conditions for the child’s spiritual development (Law on Foster Families of the Republic of Lithuania, 2010, No. 3.1; Standard Regulations for Foster Families, 2010, No. 3). According to E. Martišauskienė, spiritual upbringing is beneficial in three aspects: fuses together what is inborn to a man with what he/she acquires while acting; combines the educator’s and the learner’s powers, orientates towards the goal and outcome of the pedagogical action: the person’s spirituality (Martišauskienė, 2008, p.39).

Favourable conditions for coping with consequences of loss are formed by Catholic upbringing, orientated towards (re)establishment of positive relationships (see Fig).

Fig. Theoretical hypothetical model of Catholic upbringing

The main objective of Catholic upbringing in the foster family would be to (re)form relationships with God, environment, oneself, and life through faith and religious experience. It is likely that qualitative change of relationships should correspondingly change worldview, morals and character.

Church documents emphasise the right of congregation to take care of children’s Christian upbringing (CIC, 1983, No. 793.1) and the mercy provided by the sacrament of marriage; i.e. support “to know and worship God and the close person following the faith obtained at Christening” in children’s teaching (Gravissimum Educationis, 1994, No. 3). The right of Catholic upbringing is possessed not only by parents but also by those who occupy their places (CIC, 1983, No. 793.1).

1.2. Methodological Foundation of Children’s Catholic Upbringing in the Foster Family

1.2.1. Faith in God as a Support and Protection

Trust in God is the child’s strongest psychological support and protection (Медведева, Шишова, 2008, p. 145). “He is the God of the poor and the weak” (Vanier 2006, p. 207); therefore, Catholic pedagogy is particularly dedicated to the weak, the disadvantaged, and the rejected. One of its

important functions is to find ways for successful and full-rate integration of socially affected children and young people in the society.

According to J. Vanier, in the society abilities are treated as more advantaged than inability and weakness (Vanier, 2006, p. 209). Foster parents, like parents, wishing happiness to the grown children, consider social tendencies. Children are often brought up orientating towards professional success and social prestige (Mielke, 1997, p. 28). Those who appear to be unable to achieve it are naturally less valued, more often criticised, arouse discontent, and are rejected.

In Catholic pedagogy learning, abilities, future career or speciality, even desired behaviour stop being the most important criteria. One of the educator's most important features is the ability to see the beauty of the child's spirit manifestation and to envisage the inner world through unattractive appearance, unsuitable behaviour and rough character. In order to make this happen one has to be resolved to learn selfless love anew (Lubich, 2009).

"All people are able to love independently of their education, mind powers and body development (Martišauskienė, 2008, p. 37). Experiencing one's scantiness can be of service more than abilities, success and acknowledgement (St Therese of Lisieux, 1995). "The little way", indicated by life and notices of the Saint Therese (Martin, 2007), can help to change children's approach to painful experience of loss, undergone negative feelings, and particularly the feeling that you are not good enough. Life stories of Saints, their teachings are named as one of the most efficient means of Catholic upbringing (John Paul II, 1981, No. 60).

1.2.2. Catholic Upbringing in the Domestic Church

Christian marriage constitutes the natural setting in which the human person „is introduced into the great family of the Church" and "build up the Church" (John Paul II, 1994, No. 15). The family is able to build up the Church only when it turns into the so called "*domestic Church*" (Lumen Gentium, 1994, No. 11, John Paul II, 1994, No. 21). Therefore, "various aspects of the whole Church have to be found in every Christian family" (Paul VI, 1999, 71). Catechism of the Catholic Church (CCC 1997, 781 - 809) discusses the Church as the People of God, the Body of Christ and the Temple of the Holy Spirit.

Family as the People of God. According to M.-D. Philippe (2004), spiritual relationships are more important than natural and earlier and deeper than the relation of benefit¹. Apostles (1Kor 13, 13; Kol 3, 19; Rom 12, 10) and theologians (Gaudium et Spes, 1994; Paulius VI, 1999; Wojtyła, 1994; John Paul II, 1994, May, 1995; Lobato, 2001; Benedict XVI, 2006, Parrella, 2004; Philippe, 2004; Paškus, 2005; Ramonas, 2006 et al.) maintain that love is most important in the spiritual life of the family. To achieve love that is grounded "not only on natural relations" (Norušytė-Janušauskienė, 2008, p. 222), it is important to help each other in the way of holiness (John Paul II, 1994, No. 18). This promotes the emergence of relationships of common good and common goal, which relate persons (Wojtyła, 1994, p. 25). Domestic Church carries out its mission by: a) integrating into the family of the Church (John Paul II, 1994, No. 55); b) being "a small oasis of love" for its all members (Philippe, 2004, p. 293); c) acting as an apostle in the world (Parrella, 2004, p. 2, 7).

Family as the body of Christ. "*Three aspects of the Church as the Body of Christ are to be more specifically noted*" (CCC, 1997, No. 789):

---

¹ By "the relation of benefit" M.-D. Philippe refers to the baby's need to be fed, warmed and dressed (see Philippe, 2004, p. 161)

1. *The unity of all her members with each other as a result of their union with Christ.* Unity requires a certain sacrifice: “Like Christ, we must give ourselves away, die daily to our self-seclusion, share our innermost being with another” (Parrella, 2004, p. 5). “The family can grow only if its every member grows, if the needs of everyone, particularly of the one who lacks most, are considered” (Lobato, 2001, p. 156);

2. *Christ as Head of the body.* In the Christian family, which acknowledges limitation of its members, the most important place is given to the Creator. This approach helps parents both to bring up children based on the authority that is higher than they, perceive mistakes, seek perfection, and to acknowledge the importance of learning from children themselves;

3. *The Church as bride of Christ.* F. J. Parrella (2004) discloses this relationship, discussing the essence of the sacrament. The family is understood as a sacrament only when relationships of its members are discussed as a visible expression of relationships of Saint Trinity, which is love. Love, which creates the community of the family, turns it into Christ’s bride.

The family as the Temple of the Holy Spirit. The Holy Script states: “He who abides in me, and I in him, he it is that bears much fruit” (Jn 15, 5). Acknowledgement of human weakness and limitation, which encourages to rely on the divine mercy, seek theological virtues, try to ground life and activities on obedience, trust and search for God’s will, acquires particular importance in every family. All of it enhances spiritual relations within the family and between the family and the Creator.

1.2.3. Pedagogical Guidelines of Catholic Upbringing in the Foster Family

The main purpose of the community is to help the man’s personality to grow (Vanier, 1998). Personal and communal improvement, approaching sanctification and saving, can take place only in natural medium. R. Leitner, A. Steinbock describe the family as an ideal “*feeding medium*” for developing religious behaviour and personality (1998, p. 98). The family that nourishes Catholic values, accepting non-parental children in their family, creates natural conditions for development of their spirituality and, likely, improvement of itself. Such insights enable to formulate the guidelines of Catholic upbringing in the foster family.

1. Catholic upbringing is based on the person’s dignity, freedom, acknowledgement, responsibility, commitment. It is important to teach it and learn it.
2. Conditions for Catholic upbringing: parents’ relationships, common psychological atmosphere, attention and time spared for every child, sacramental life.
3. Sacramental life, life of the prayer and sacrifice requires a certain constant environment (Norušytė-Janušauskienė, 2008). There is visual or material environment on one hand and verbal and non-verbal environment on the other. The latter gives a sense to (or designifies) the first.
4. The essence of Christian upbringing is to teach to distinguish and choose truth.
5. Parents’, foster parents’ certain attitudes with regard to children’s upbringing help them to be selfless educators: a) parents also have to learn; b) children are a “gift” through which parents can experience and experience certain good; c) the main educator is God; d) children have to “more become themselves” and not repeat parents.
6. In Christian upbringing children’s love, respect and obedience to parents are important.
7. Catholic upbringing should grow into reciprocal evangelisation.
8. Catholic upbringing has to be related to the experience of joy (Philippe, 2004).

Caring about foster children’s sacraments of Christian initiation (Catechism of the Catholic Church, 1997, 1212), parents accept foster children to domestic Church as its members because there

are no and in principal there cannot be children and those “born of fornication” in the church. All become members of Christ (CCC, 1997, 1213, 1267), children of Father (CCC, 1997, 1250), and co-heirs (CCC, 1997, 1265), because “Baptism therefore establishes a sacramental bond of unity which links all who have been reborn by it” (Unitatis Redintegratio, 1994, no 22). Thus, the foster family can represent the domestic Church, though it is more difficult to implement this than in the family. For this reason we would like to discuss the foster family not as the existing one but as the one that is turning into a domestic Church.

2. PROBLEMATIVITY OF THE RESEARCH ON CHILDREN’S CATHOLIC UPBRINGING IN THE FOSTER FAMILY AND RELEVANCE OF IMPLEMENTATION

2.1. Theoretical Substantiation of Catholic Upbringing in the Foster Family

Qualitative research methods were chosen to have an opportunity to carry out the research in the natural environment and perceive the social phenomenon better (Silverman, 2002; Cropley, 2002).

The research employed the way of triangulation (of sources and methods) and participants’ control (Silverman, 2002; Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Data were collected from Children’s Fund of Lithuania, which established foster families and 6 foster families (adults and children). Ways of data collection: a) pedagogical observation; b) interviews; c) children’s drawings and review of other documents.

Research process. Empirical research took place in 2 stages:

1. Objectives of the preparatory stage: to get acquainted with foster family members, gain confidence, observe relationships, find out foster parents’ attitude towards their activities, identify psychological microclimate. Orientation of methods applied in the preparatory stage is presented in Table 1.

Table 1

Equivalent of the Research Method and Problem Question in the Preparatory Stage

Method	Problem questions
Interviews with parents	In what way does the environment that is close to the family, created in the foster family as a social care institution, help to solve social pedagogical problems? What is foster parents’ position with regard to conception of the foster family, foster children and place occupied by them in the foster family? Do foster parents take part in public activities? In what activities and how intensively? What is in their opinion the meaning of such participation for children’s upbringing? What moral and value internalisation ways are employed?
Interviews with children	How children understand family and foster family, what similarities and differences they name.
Children’s drawings “My family”	What social unit (former family or foster family) do foster children refer to as the family? What limits of the foster family are identified? Is foster family drawn as family environment (i.e., Are all family members drawn? Are there no alien people who do not belong to the foster family)? What his/her position (place) does the child see in the foster family?

2. The objectives of the main research: to survey conditions of implementation of Catholic upbringing in the foster family; to discuss opportunities provided by Catholic way of life, which facilitate solution of social, psychological, pedagogical problems of children who have lost parents’

care; to research aspects of Catholic upbringing in concrete foster families. Orientated methods applied in the second stage are presented in Table 2.

Table 2

Equivalent of the Research Method and Problem Question in the Main Research

Method	Problem questions
Interviews with parents of the foster family	What is social pedagogical manifestation of Catholic upbringing? What should be the starting point of religious upbringing of a socially, emotionally affected child?
Children’s drawings “I and God”	Can Catholic environment and sacramental way of living help to cope with or facilitate coping with consequences of disturbed socialisation? Is the “Figure of oneself”, which expresses the child’s emotional balance, the same as in the drawing “My family”?
Collection of documents (interior photos, needlework on religious topics)	Are elements of Catholicism reflected in the environment and children’s individual activities? What meaning is given to them: an element of decor, a dear knick-knack, an object of worship, an expression of mood.

2.2. Application of Projective Research Methods of the Personality

The method of drawing belongs to the group of projective research methods of the personality. Representatives of the science of education studies treat visual materials, including drawings, as one of important sources of scientific data that supplement main data (Eisner, 2008; Pedersen, Finson, 2009; Kearney, 2009). According to A. Vengeris, the advantage of the method of drawings is their naturalness, similarity to people’s usual activities (Vengeris, 2002, p. 5). The method of drawing is applicable to people of various ages and “creates favourable conditions to make a good emotional contact with the surveyed person” (Chomentauskas, 1983, P. 7). “While drawing, the child does not attempt to depict the object the way it looks and depicts the idea, the inner model” (Дилео, 2007, p. 12).

Kinetic drawing of the family. According to A. Vegneris, kinetic drawing of the family discloses “attitude towards the family in general and towards separate family members” (Vengeris, 2002, P. 8). In addition, it helps to cognize and understand the very child (Burns, Kaufman, 1972).

Accomplishment of drawing tests and their interpretation were based on R. C. Burns, S. H. Kaufman (1972), G. Chomentauskas (1983), A. Vengeris (2002), D. Dileo (Дилео, 2007). Every respondent was given a white drawing sheet. The sheet was laid horizontally in front of the surveyed person. A set of 18 coloured pencils, a simple pencil and a rubber were given. The instruction was: “Draw all you family on this sheet so that every family member is doing something”.

Drawing “I and God”. A. Paškus (1992) mentions two types of religiousness: perception of visitation and search for personal relation with God. During the research it was sought to disclose the second area because “drawing one or another object, the person unwillingly and sometimes consciously renders his/her relation with it” (Vengeris, 2002, p. 5). D. Dileo states that children “express intinsic and not visual realism” (Дилео, 2007, p. 12). Based on these statements, we asked children to draw a drawing “I and God”, which enabled to identify the image of God possessed by the child and relation with him. Analysing peculiarities of manifestation of religiousness, based on thematic drawings, A. Juodaitytė’s (2003) carried out research is significant in Lithuania, Z. Baran’s and B. Muchacka’s (2000) research are known in Poland.

The analysis of drawings consisted of several aspects:

1. A lot of attention was paid to explanations of the very children. The researcher's interpretation can be incorrect; therefore, using drawings for scientific research, the very respondent's interpretation is more important (Kearney, 2009, p. 54).
2. Certain details of drawings were discussed with respondent's parents – foster parents. This helped to collect additional valuable information.
3. The same or similar details of the drawings, which have occurred in the drawings of children of the same family were considered, explanation was search for.

2.3. Respondents' Coding System

Foster families are named in the research using codes. The respondents were given codes: four letters and a figure. First letters identify a person. The third letter denotes belonging to a concrete foster family, the fourth, the respondent's gender: V – male, M – female. Figures indicate the respondent's age. For example, code TBNV 9: N – the respondent is the member of the foster family N.III., V – male, 9 – nine years old.

3. EMPIRICAL RESEARCH ON CATHOLIC UPBRINGING IN THE FOSTER FAMILY

3.1. Foster Family with regard to Foster Parents' Experience and Children's Self-Feeling

3.1.1. Phenomenon of the Foster Family: Foster Parents' and Children's View of Consciousness

Empirical research helped to find out the conception of the foster family possessed by family members: foster parents and foster children. Generalising the expressed ideas we distinguish the following features ascribable to the foster family:

1. Characteristic to the family: a) composition, characteristic to the family; b) roles of family members; c) functions of the family; d) number of children, characteristic to the family: the projected limit – up to 12 children – does not overstep possible limits of the natural large family.

2. Characteristic to the care institution: a) children's negative physical, emotional, moral experience; b) bigger number of children: exceeds the number of children that is usual in today's families; c) function of care: foster children are understood as an "addition" to the nuclear family, to which certain services are provided; d) more frequent or rare children's (foster children's) change.

- a) Characteristic solely to the foster family: a) conflict between foster children and children. The opposite phenomenon is observed, when the foster family destroys the nuclear family; i.e. care of new family members turns into the hindrance for cohesive communication between parents and children; b) absence of clear family limits. In addition, another relevant problem, which emerges in certain situations, is related to this: "Do I belong to this family?"; c) emotional relation. Foster children group family members into important and less important. "Important" people are given existential, social and negative importance, which changes depending on circumstances.

Drawing the family, the child draws people who are dear to him/her and with whom he/she relates positive emotions. Thus, the family to the foster family children is (becomes) a group of emotionally close people or a community.

Features and functions attributed by both foster parents and children to the foster family are the same as the ones attributed to the family; therefore, we think that familial principles have to be applied

to Catholic upbringing. Because foster family members are united by emotional relationships, enhancement of relationships becomes one of the key objectives of Catholic upbringing. In the foster family upbringing manifests itself as a permanent process of improving contacts between children and contacts between children and foster parents.

3.1.2. Coping with Pre-Socialisation and Further Process of Upbringing

In all surveyed foster families foster parents emphasized a certain initial process, highlighting similar tendencies, problems, and solution possibilities. Based on A. H. Maslow's (2006) Needs Pyramid, we called this process *pre-socialisation*. It consists of concern about meeting physiological and safety needs.

According to foster parents, every foster child who comes to the foster family, experiences the pre-socialisation process. These periods are complicated because: a) most often several children, who have different sets of problems, are accepted into the foster family at the same time; b) foster children do not trust adults; therefore, it is more difficult to help them; c) there is a lack of efficient support of specialists. Children who have lived in the foster family for a long time and whose problems have already been partially solved return to the behaviour of pre-social period when new children come. This requires particular strength, introversion, alertness and knowing from foster parents, which are most often acquired through experience. The biggest reconstructive impact is made by created favourable conditions in the very family: regular, sufficient feeding, hygiene, communication.

Religious upbringing is also determined by the pre-socialisation period. Truths, approaches, values, ways of behaviour rendered in the pre-social period of religious upbringing are not internalised. Religious environment, behaviour, life based approaches are accepted only as a certain condition, to which a person adjusts. Therefore, during the pre-socialisation period both visual and verbal environment of the foster family, which lives according to "domestic Church" principles, becomes most important. Cohesion of visual and verbal environment and stability create positive psychological microclimate.

3.1.3. Upbringing, Determining Foster Children's Personal Maturity

Catholic upbringing has to teach public virtues, develop the man's life values, familiarise with fundamentals of morals and this way mature personalities from the standpoint of Christianity and the Church (see John Paul II, 1994, No.: 36, 37, 39).

Forms of pedagogical impact, seeking foster children's personal maturity, applied in foster families are:

Pedagogical, psychological, social, religious occupation with children. In the foster family orientated, consistent sessions with children are more often organised than in the family because: a) there are many children in the foster family; orientated sessions are one of the ways organising children's occupation and activities; b) these children often do not have fundamentals of sociable behaviour, spirituality, value orientation. Foster parents who have pedagogical education seek to use favourable occasions for organising sessions. Most often targeted conversations are named as well as developing, educating, value bearing events: games, discussions, excursions, lessons of spirituality, of religious upbringing, etc.

Work based upbringing. Internalisation of values is also related to work based upbringing: sociability – work based upbringing – self-expression – morals of the personality (Jovaiša, 2001, p. 26 - 27, 239 - 240); work – moral features – self-realisation – duty – joy – spiritual improvement – spiritual psychological climate of microenvironment (Uzdila, 1993, p. 95, 125 - 127). Foster parents named

work based upbringing as: development of work and life skills, the need to work, certain positive features (diligence, honesty, responsibility, etc); the measure that enhances physically, hardens, develops will and character, reduces stress, encourages to live sedately, disciplines, eliminates destructive skills, develops solidarity, self-reliance, and strengthens positive self-esteem.

Development of emotional intelligence, nurturing of spirituality (religiousness).

Development of emotional intelligence: children are taught not to wreak their fury but to express it; they are encouraged to disburden their mind, name thoughts, images that arouse anxiety, fears, express wishes, desires, and needs. Individual communication, writing down problems on the paper, art therapy are distinguished.

Nurturing of spirituality in every foster family differs. In foster family E.II. both spouses care about conveying truths of faith, values, skills obtained from parents. In foster family M.I. spirituality is spread through creation of cosiness, beauty at home, nurturance of environment. In foster families N.III. and B.IV. only mothers take care of nurturance of spirituality. Foster parent in B.IV. has set herself a firm aim of Catholic upbringing. Foster parent in N.III. would like to create a more spiritual atmosphere at home, she would even enjoy a more distinct Catholicism but does not resolve because is not upheld by the husband. In foster family G. V. both foster parents seek to nurture religiousness more but each of them according to his/her understanding and ways.

3.2. Attainments of Catholic Upbringing in the Foster Family

3.2.1. Religiousness of the Foster Family as a Precondition of Upbringing Fostered Children

Faith is related to certain expression. At home the elements of expression of trust in God turn into stimuli of religiousness and the means of Catholic upbringing. Their purpose is to form religious creeds of family members, encourage relationships with God, enhance experience of faith and empathy, become the way of renewing hope. The following forms of manifestation of Catholicism in the families which attended the research have been noticed: visual home environment, actions of Catholic piety, festivals, visits to holy places. The discussed expression of religiousness is disclosed in children's activities as well: needlework, essays, communication with peers.

Children with different approaches towards religion live in all surveyed families, both the ones that practice sacramental life and the ones that do not attach much importance to religion. In every foster family at least one child experiences and nurtures stronger relations with God and expresses it. These children are of different age (the youngest is 10 years old) and temperament. Deeper faith manifests itself by bigger piety, more frequent confession and receiving communion, more frequent speaking about God, self-dependent preparation for sacraments.

3.2.2. Structure of the Foster Family, which Enhances / Weakens Catholic Upbringing

Relations between foster parents, their children and foster children determine that foster family is perceived as: 1) spouses and their grown/cared children and foster children; 2) the family which takes care of children; 3) work institution in which the founder of the foster family fosters non-parental children. The foster parent's family is a separate personal unit; 4) legal person who implements fostering. Family members who live together – foster parent's parents, adult children and their spouses – help to create natural family environment.

The discussed conception also determines constant behaviour with regard to foster children and quality of fostering.

In some foster families it was noticed that children and foster children had swapped places. A certain sequence is necessary: spouses' solidarity – love for children – hospitality (Philippe, 2004, p. 297). The research disclosed that in some foster families hospitality became an advanced component, in addition to that, the relation in initial relationships between a husband and a wife was violated.

Another discussed problematic issue is whether care in the foster family turned into the factor that restructured the family. When borne care restructures the very nuclear family in the positive direction (not by destroying but by uniting), both the new members (foster children) and the members of the nuclear family (spouses and their children) have an opportunity to experience the educational impact of the change.

Complicated intrinsic relationships of the foster family are also influenced by external factors. The research discussed foster parents' relationships with separately living adult children and parents, their and other close persons' attitude towards foster children, as well as foster children's relation with parents, other close people. Good or bad relationships, approval or disapproval, constant, discontinuous or occasional relationships correspondingly weaken or strengthen intrinsic links and facilitate or aggravate foster children's integration in the society. The latter also depends on relations of the foster family with state educational and science institutions, local and church community. Foster parents' active participation in the said institutions expands possibilities of foster children's integration in the society.

Foster family, being an unnatural, artificially created cell of the society, not characteristic to the man's nature, requires much more efforts, understanding, psychological and pedagogical wits and training, continuous improvement in the area of general education and religious upbringing. If Catholic education is not just a tool, it helps to change weaknesses and enhance positive aspects, in the first place affecting relationships of foster family members within the family and purifying external relationships through them.

3.2.3. Evaluation of Attainments of Catholic Upbringing in Foster Families

In this section we discussed relationships of every foster family with Catholicism separately and distinguished the following phenomena:

1. In the absence of Catholic upbringing in the foster family the need of God and Church is named during painful experiences (funerals), disability (senility) or occasional festivals (marriages).
2. Children in the foster family with the foster parent who values faith imagine implementation of search for God in home environment or sacred places; in the foster family with foster parent who does not value faith, beyond the boundaries of home.
3. According to children of the foster family which advocates Catholic upbringing, faith provides a deeper meaning to daily life and festivals, provides with stability, safety, certainty; helps to meet the need of communication, affection, support.
4. Catholic upbringing does not give results which are expected when: a) spouses are not unanimous with regard to Catholic upbringing; b) foster children are not full-rate members of the family; c) children do not receive support when they experience consequences of inner pain caused by loss; d) children's opinion is not important to foster parents.

In surveyed foster families the family as a domestic Church mostly discloses through permanent endeavour to enhance relationships. Of course, not in all foster families relationships are enhanced, seeking to create the "domestic Church", and only in one foster family they are of service to mutual

evangelisation. In another foster family, which does not practice religious upbringing, close relationships have turned into the source of “reverse” evangelisation, when children evangelise adults.

These notices would enable to state that the foster family can carry out the role and mission of the domestic Church in terms of “pilgrim Church”, that is “moving forward through trial and tribulation” (LG, 1994, no. 9), but is strengthened by the love of God who gives the obligation and the vigor (CCC, 1995, no. 851) to renew by Christ through faith and the sacraments (John Paul II, 1981, no. 50).

CONCLUSIONS

1. Main peculiarities of the foster family as a structure of the community, which takes care of children in the family environment, and of social pedagogical work in it are:

- a) Foster children’s growing, care and upbringing, grounded on the experience of familial life in the nuclear family, is not sufficient. The experience of social work practice with emotionally affected children with behavioural disorders, which foster family founders usually do not have, is required. Therefore, they follow intuition and go down the trial and error path. Their success is mainly achieved by benevolent dedication, altruistic pedagogy principles, discovered in one’s individual way, and Christian love.
- b) All the time due to renewal of the composition of the foster family destructive elements are present. They can cause episodic renewal of asocial experience of children who had been put on the right way and ruin foster parents’ best efforts.
- c) From the standpoint of socialisation and upbringing a problematic situation is formed in the foster family: children who come to it do not have the most necessary social and moral skills and habits. Before they came to the foster family, their spiritual needs had not been met; emptiness, left due to loss, remained unfilled due to absence of the person to which he/she could be attached to and with whom he/she could create a long-term emotional relation.
- d) Problematicity of upbringing in the foster family is determined by too weak physical and spiritual potencies of one foster parent. Success comes to those foster parents who have committed supporters in this work: spouse, the grandmother or aunt who lives together, already adult children.
- e) The foster family is the artificially created social structure, which requires constant solution of intrinsic cohesion issue. The above mentioned physiological social hunger promotes foster parents to mass all powers in order to cope with it, insensibly neglecting the needs of their own children. Because foster children are changing, this position becomes constant and is called “too big hospitality”. Stable, firm family that is able to renew is the most real and main guarantee of foster children’s successful socialisation and the basis of the foster family in general too.
- f) Children fostered in the foster family are to be integrated into a broader residential environment. One of the opportunities is foster parents’ deliberate search for other factors. One of them becomes The Church. According to profession and practicing faith, the surveyed foster families are grouped into: 1) indifferent foster families, though in certain cases (during funerals, largest Catholic feast days) occasional faith manifests itself; 2) foster families, in which faith and Catholic traditions are nurtured by one spouse (usually a foster parent) or he/she would like to nurture them; 3) foster families, which practice sacramental way of living and carry out the role of the domestic Church.

2. Involving children in the family of God by way of christening and education in faith, parents and foster parents take over the mission of the Church, create the Church and progressively turn into the domestic Church themselves. Therefore, Catholic upbringing, based on the most important principles of general pedagogy and psychology, gives a different meaning to them. It orientates to building the Kingdom of God, grounded on faith, hope and love – theological virtues, activating natural spiritual powers. The latter are enhanced by sacramental practice and religious experiences and do not depend on intelligence, abilities, and physical development. Therefore, Catholic upbringing is most efficient in such foster families, where relationships grow into reciprocal evangelisation.
3. Elements of manifestation of faith in God (pictures, feasts, books, etc.) turn into the stimuli of religiousness, information sources and means of Catholic upbringing, which form views, creeds, character and virtues. Children value things that promote the feeling of generality (Christmas Eve dinner in the family circle), give a sense to everyday life (prayer), provide deeper experiences (candle light, rituals). Once it becomes the self, faith manifests itself in children's activities: needlework, essays, communication with peers and new needs: to know more about God, take part in church activities, prepare for sacraments, take part in religious practice more often. Quality of implementation in the family that brings up children in a Catholic way depends on intrinsic and extrinsic relationships. Conditions are more favourable when: a) assumed care restructures the very nuclear family in a positive direction and foster children take part in its activities as full-rate members; b) foster parents maintain close relations with relatives, these accept foster children as kindred, become their godparents, confirmation parents; c) the foster family takes active part in public life; d) Catholic upbringing is continuous and is valued in local communities (educational and teaching activities, parish activities, informal activities, etc.).
4. The doctrine of the Catholic Church, Holy See recommendations and researchers' analytical insights enable to generalise: children fostered in foster families whose founders are Catholics and live sacramental life, can and have to be catholically brought up, responding to natural spiritual needs. The research enabled to identify the following positive conditions, provided by sacramental way of life, in order to cope with formed problematic situations and existing difficulties:
  - a) Religious social environment, particularly the sense of stability provided by it, value based attitude to life, systemic teaching on various life issues, bringing forward of the authority, grounding and giving sense to suffering, help to experience the pre-socialisation period easier, open up the possibility to orientate needs at the vertical level.
  - b) The foster family that is open to faith familiarises foster children with the basics of Catholic culture, the essence of this faith. Therefore, they themselves most often accept the opportunity opened up in the foster family to get ready for the sacraments.
  - c) Foster parents of those families that are more considerate to the child's nature and respond to it benefit more in this area. Only such Catholic faith which is related to constantly expanded and deepened knowing becomes accessible to the foster child's mind, and that is why religious truths and values, if necessary, can be defended by him.
  - d) The experience of faith, experienced by foster parents and foster children together, make them closer; this encourages to do meaningful works, follow trust and respect.
  - e) Failures of Catholic upbringing in concrete foster families are determined by: spouses' inharmonious relationships; socialisation: lack of hearing, understanding

and support; one-sided Catholic upbringing, i.e., when the child is fostered only by the foster parent; lack of sacramental life, inner reticence; non-participation in life of religious community (also absence of strong religious community). Due to public opinion it is difficult to develop Catholic upbringing, disseminate sacramental Catholicism among foster children, defend the child's or young people's dignified Catholic position in foster families.

This research begins a new tradition of scientific cognition of foster families and research based correction of their establishment, control and regulation of relations, provision with methodical literature.

ĮVADAS

Mokslinė problema ir jos aktualumas. *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos* preambulėje teigiama, jog „vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje, jausdamas laimę, meilę ir supratimą“. Šeimos sąlygas, pageidautinas vaiko raidai, konstatavo V. Aramavičiūtė (1978), J. Vabalas-Gudaitis (1983), Vydūnas (1990), A. Maceina (1990), S. Šalkauskis (1992), J. Laužikas (1993) ir kt. Lietuvoje sukurtos šeimynos – tai sutuoktiniai, į savo šeimą priėmę nuo 6 iki 12 tėvų globos netekusių vaikų. Dokumentuose (Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymas, 1998; Šeimynų nuostatai, 2010; Lietuvos Respublikos šeimynų įstatymas, 2010) pabrėžiama šeimynoje kuriama šeiminė aplinka apibūdinama kaip pagrįsta abipusiu pasitikėjimu, pagarba ir meile: „Vaikui sukuriama stabili teigiama emocinė aplinka, kurioje jis jaučiasi pripažintas, mylimas, reikalingas, svarbus ir saugus, ir tai nepriklauso nuo emocinės, sveikatos būklės ar vystymosi sutrikimų“ (Socialinės globos normų aprašas, 2007, nr. 5.1).

Ši palyginti nauja vaikų globos institucija atlieka visuomenėje savotiško socialinio ir pedagoginio eksperimento vaidmenį, todėl reikalauja mokslinio įvertinimo. Iki šiol nepavyko rasti disertacinių darbų, tiriančių šeimynas, jose globojamų vaikų ugdymą koku nors reikšmingu aspektu.

Šeimynoje tenka spręsti daugelį bešeimiams vaikams būdingų problemų, kurios paprastai nagrinėjamos socialinės pedagogikos ir socialinės psichologijos darbuose (Daulenskienė, 1998; Radzevičienė, Gudonis, Virbalienė, 2005; Radzevičienė, 2006; Juodeikaitė, 2009). Įvaikinto vaiko auklėjimo klausimais rašė I. Salnikova (Сальникова, 2003). Vertinga praktiškai susidūrusių su bešemių vaikų auklėjimo sunkumais pedagogų pastebėjimai: J. H. Pestalozzio (1989), J. Korczako (1997), A. Makarenkos (1987). Tačiau, bešemių vaikų ugdymo klausimais darbų nedaug. Lietuvoje bene vienintelė R. Braslauskienė (2000) socialiniu ir psichologiniu aspektais analizavo bešemių vaikų ugdymo ypatumus globos institucijose. E. Rimkutė (2008) pristatė A. Šidlauskaitės darbo principus, sukurtus padėti netektį patyrusiems vaikams. Nepalyginamai gausesnė mokslinė literatūra, skirta socializacijos vyksmui vaikystėje (Juodaitytė, 2003), pozityviajai socializacijai (Kvieskienė, 2005), šeimoje netektį patyrusių vaikų socializacijai (Butvilas, 2008), vaikų socialinės globos kokybei (Žalimienė, 2007), vaiko teisių apsaugai (Sakalauskas, 2000). Auklėjimo šeimynoje klausimai reikalauja nuodugnaus, išsamaus tyrimo, aptariančio visus šeimynai būdingus aspektus.

Apžvelgiant vaikų globai ir jos kokybei skirtą literatūrą, krinta į akis tai, kad nėra nagrinėjamas vaikų religinio auklėjimo klausimas. Katalikiško auklėjimo vertė atspindi nūdienos lietuviškosios familistikos darbuose (Uzdila, 1993, 2001; Bajoriūnas, 1994; Grucė, 1994; Rupšienė, 2001; Miškinis, 2003). Vienas ryškiausių tarpukario religinės pedagogikos atstovų J. Gutauskas teigė: „Pedagogikos istorija nežino nė vieno tikrai didelio pedagogo, kuris nebūtų vertinęs religijos, kaip nepaprastai svarbaus veiksnio auklėjimo darbe, kuris būtų teigęs, kad vaikas religijos neturi arba kad religinis auklėjimas jam būtų kenksmingas“ (Gutauskas, 1953, p. 81). „Pedagogikos istorija, kurioje netrūksta ir pačių netikėčiausių eksperimentų, – rašo K. Miškinis, – rodo, kad nėra geresnio dorovinio auklėjimo pagrindų, kaip religinis mokymas ir auklėjimas“ (Miškinis, 2003, p. 18). H. Finka pabrėžia, jog „kiekviena auklėjimo sritis giluminiais ryšiais yra susijusi su religingumu“ (Fink, 1998, p. 14). Jonas Paulius II (1981), K. Trimakas (2005), E. Danilevičius (2007) dalies moralinių-etinių bei socialinių problemų priežastis analizuoja prieš gyvybę bei šeimą nukreiptos kultūros, vadinamos mirties kultūra, ir asmeninės tikėjimo krizės, lemiamos netikrų stabų susikūrimo, kontekste. Tai leistų daryti prielaidą, jog problemų sprendimo taip pat galėtume ieškoti gilesniame religinių tiesų apsvaistyme bei krikščioniškosios pedagogikos siūlomose priegose. Kokie turėtų būti religingumo būdai ir formos, kad religija taptų pagalba gyvenime, apmąsto H. Fink (1998). Religinis auklėjimas kaip rengimas visuomeniniam, šeiminiam gyvenimui buvo ryškus tarpukario Lietuvos religinėse organizacijose (Lukoševičius, 2003; Maceinienė, 2004; Matulis, 2008), pedagoginiuose raštuose (Petrutytė, 1993;

Pečkauskaitė, 2006; Norušytė-Janušauskienė-Januševičienė, 2008). Krikščioniško auklėjimo esmė atskleidžiama Katalikų bažnyčios dokumentuose, garsių teologų, tokių kaip Jonas Paulius II (1981, 1994, 1994a), W. E. May (1995), Pius XI (1999), A. Lobato (2001), H. Lombaerts (2003), F. J. Parrella (2004), Benediktas XVI (2006, 2008) ir kt., krikščioniškosios pedagogikos atstovų: H. Fink (1998), R. Leitner, A. Steinbock (1996), B. Watson, P. Thompson (2007) darbuose.

Religinio auklėjimo specifiškumą šeimynoje lemia ypatinga šios socialinės santalkos struktūra, kuri Lietuvoje iki šiol nėra tyrinėta. Remtasi L. Jovaiša (2009), J. M. Petitclerc (2009), kurie atskleidžia G. Bosco asocialaus gyvenimo patirties turinčių vaikų ir jaunimo katalikiško auklėjimo metodiką. Reikšmingas J. Vanier (1985, 1998, 2006) požiūris į žmones, esančius socialinėje atskirtyje, ir krikščioniškais santykiais paremto bendravimo su jais principų mokymas. Svarbių išvalgų yra pateikę Motina Teresė (1996), Ch. Lubich (1998), M.-D. Philippe (2004). K. A. Trimakas (2000, 2003), remdamasis daugiau kaip puse tūkstančio Lietuvos akademinio jaunimo pasakojimų apie savo patirtį, analizuoja sąlyčių su Paslaptimi ir santykių su kitais išvalgas.

Kaip katalikiškai auklėti šeimynoje globojamus vaikus – vis tyrinėtinas klausimas dėl jo negalimumo visiškai išspręsti ir užtat priklausantis tiems klausimams, kurie nuolatos ir vis iš naujo kyla (Hartmann, 2001, p. 7).

Katalikiško auklėjimo šeimynoje reiškiny – suaktualėjęs **mokslinio tyrimo objektas** ir todėl reikalaujantis naujos mokslinio sprendimo paieškos.

Tyrimo problema. Katalikiško auklėjimo šeimynoje praktikai trūksta teorinio modelio, todėl disertacijoje keliami tokie probleminiai klausimai:

1. Koku būdu šeimynoje kaip socialinėje globos institucijoje kuriama šeimai artima aplinka padeda spręsti socialines pedagogines problemas?
2. Ar šeimyna gali atlikti namų bažnyčios vaidmenį ir misiją? Kokia socialinė pedagoginė katalikiško auklėjimo šeimynoje raiška?
3. Nuo ko turėtų prasidėti socialiai ir (ar) emociškai pažeisto vaiko religinis auklėjimas? Ar katalikiška aplinka bei sakramentinis gyvenimo būdas gali padėti įveikti ar bent palengvinti sutrikdytos socializacijos pasekmių šalinimą?
4. Kaip katalikišką auklėjimą sąlygoja globėjų įgyvendinama pozicija šeimos paskirties, globotinių bei jų užimamos padėties atžvilgiu? Kas labiausiai – asmeninės nuostatos, charakterio ypatybės, žinių trūkumas, sakramentinės praktikos stoka – sąlygoja katalikiško auklėjimo šeimynoje nesėkmes?
5. Koku būdu globėjų aktyvus dalyvavimas visuomeninėje, bendruomeninėje, religinėje veikloje praplečia bei stiprina katalikišką auklėjimą šeimynoje? Kokią raišką katalikiškas auklėjimas įgauna savarankiškoje vaikų veikloje?

Tyrimo tikslas – apibūdinti katalikišką auklėjimą šeimynoje atskleidžiant pagrindinius principus bei realizavimo patirtį.

Tyrimo klausimas: kaip katalikiškas auklėjimas šeimynoje, orientuotas į sakramentinį gyvenimo būdą, palengvina socialiai ir emociškai pažeistų vaikų socializaciją, kada teikia jų egzistenciniams ieškojimams aukštesnę prasmę?

Tikslas realizuojamas keliant ir sprendžiant **tyrimo uždavinius:**

1. Įvertinti šeimos kaip šeimos aplinkoje tėvų globos netekusius vaikus globojančios bendrijos struktūros ypatumus, pateikti šios struktūros socialinio pedagoginio darbo su bešeimiais vaikais charakteristiką;
2. Katalikų bažnyčios mokymo, pedagogikos ir psichologijos mokslų pasiekimų pagrindu atskleisti katalikiško auklėjimo esmę bei pagrindinius principus;
3. Apibūdinti katalikiško auklėjimo šeimynoje raišką, nustatyti, kokie vidiniai bei išoriniai veiksniai ir kaip formuoja katalikiško auklėjimo šeimynoje fenomeną;

4. Numatyti sakramentinio gyvenimo būdo teikiamas pozityvias sąlygas susidariusių probleminių situacijų ir esamų sunkumų įveikai.

Tyrimo metodologinis pagrindimas. Tyrimas grindžiamas šiomis filosofinėmis teorijomis bei nuostatomis:

Visuotinės bažnyčios krikščioniškomis nuostatomis, apibrėžtomis Vatikano II Susirinkimo nutarimų dokumentuose. Pagrindine katalikiškos filosofijos doktrina pripažintas neotomizmas, kuris teigia, jog būties ir žmogaus supratimas formuoja teigiamą vaiko požiūrį į save, ugdo jo savivertės jausmą bei orumą (Lobato, 2001). Ugdytas apima viską – aplinką, veiklą, gyvenimo būdą, mokymąsi, santykius ir t. t. Asmens vertė atsiskleidžia per santykį su Dievu. Iš vienos pusės, žmogus nėra pats sau pakankamas, reikalingumo poreikio tenkinimas kuria visuomenę, kuri siekia bendrojo gėrio. Kita vertus, asmenybė peržengia visuomeniškumą, yra orientuota vertikaliai ir priklauso Dievui. Veikimas su kuo nors, ne dėl ko nors talpina sunkumų išgyvenimo su kitu dimensiją, tai – meilės ir vienybės sritis (Lobato, 2001; Maritain, 1989).

Krikščioniškojo egzistencializmo filosofija. Tikrasis krikščioniškumas yra visiškai išitraukimas į krikščioniškąjį gyvenimą ir atsidavimas jam (Kierkegaard, 1996). Tikėjimo ieškojimas turi tapti privalomas kiekvienam ugdytiniui, siekiančiam esybės atsiskleidimo. Tačiau tik laisvai pasirinktas tikėjimas turi prasmę, nes Dievo patyrimas neįmanomas per kitus. Ugdytojas negali perduoti tikėjimo, jis gali tik perteikti religines tiesas. Daug svarbiau išmokyti ieškoti individualaus, asmeninio ryšio su Dievu. Egzistencialistai pabrėžia saviuklą – nukreipti vaiką į saviugdą gali tik tas, kuris pats su jais bendraudamas keičiasi (Kierkegaard, 1996; Jaspersas, 1989).

Personalistinė filosofija. Katalikiškojo personalizmo (Wojtyła, 1994, 1997) išvalgose vidujiškumas derinamas su išoriškumu. Asmenybė nėra duotybė, ji yra kuriama kasdienėmis valios pastangomis. Tik santykiyje su dieviškumu asmuo gali išsivaduoti iš žemesnio lygio egzistencijos ir pasiekti aukščiausią būties formą – tapti asmenybe, kuri naudojasi dieviškąja dovana – laisve. Krikščioniškai auklėjant vaikus, svarbu padėti jiems suprasti, kad laisvė visados įpareigoja ir kad žmogus negali būti laisvas, versdamas kitus tenkinti jo įgeidžius. Laisvu žmogumi tampama tik įsisąmoninus atsakomybę. Įsisąmoninti atsakomybę – tai ją išgyventi. Atsakomybė išgyvenama todėl, kad „žmogus turi sugebėjimą valia atsiliiepti į vertybes“. Potraukis tikrosioms vertybėms liudija asmens brandumą, tobulumą (Wojtyła, 1997). Todėl asmenybė ugdoma glaudžioje sąveikoje su tikrosiomis vertybėmis. Katalikiškas auklėjimas, praturtindamas asmens vidinio gyvenimo puoselėjimą, skatina jo bendruomeniškumą – būti atsakingam už kitus ir už visą žmoniją. Brandžia asmenybe tampama ne dėl savęs paties, bet siekiant bendro gėrio (Munjė, 1996; Wojtyła, 1997).

Mokslinio tyrimo metodai:

1. Teorinės medžiagos sisteminimas ir metaanalizė, naudota apžvelgiant Katalikų bažnyčios mokymą, pedagoginę ir psichologinę mokslinę literatūrą, įstatymus ir normatyvinius aktus, kad būtų išryškintas tyrimo objektas ir jo aspektai, pateikta skirtingų autorių idėjų interpretacija ir išgrynintas naujas požiūris.
2. Kokybinis diagnostinis tyrimas, grindžiamas globėjų bei vaikų interviu, probleminiu pokalbiu, pedagoginiu stebėjimu.
3. Diagnostinis tyrimas, skirtas teminiams vaikų piešiniam, jų interpretavimui ir ekspertiniam vertinimui.
4. Fenomenologinė analizė, skirta tėvų ir vaikų sąmonės vaizdai, atvejų tyrimui.
5. Sukauptų duomenų analizė ir bendrinimas siekiant juos konceptualiai interpretuoti ir pateikti.

Ginamieji teiginiai:

4. Vaiko patirtų netekties pasekmių (santykių su savimi, aplinka, gyvenimu deformacijos) eliminavimui, presocializacijos įveikai reikalingos stiprios priemonės,

kurias ir teikia katalikiškas auklėjimas, orientuotas į santykių atkūrimą (Išganymo istorija) bei stiprinimą (Didysis įsakymas). Katalikiškas auklėjimas ne tik moko pasitikėjimo, pagarbos, meilės, bet ir lavina, gaivina, ugdo prigimtines dvasines galias teikiančias dieviškąsias dorybes – tikėjimą, viltį ir meilę, esančias artimiausiais religinimo tikslais.

5. Katalikiškas auklėjimas šeimynoje restruktūrizuoja pačią branduolinę šeimą, kai kiekvienas jos narys priimamas kaip Dievo dovana, pripažįstamas visų, net labiausiai nepritampančio, orumas bei gebėjimas padėti kitam šventumo kelyje, šeimyna savo gyvenimu evangelizuoja kitus.
6. Šeimyna, kurioje praktikuojamas sakramentinis gyvenimo būdas ir pripažįstama misijos evangelizuoti bei katechizuoti vaikus ir vienas kitą svarba, kuria Bažnyčią, pati tapdama „keliaujančia“ namų bažnyčia, aktualizuoja jos funkcijas.

Mokslinis naujumas ir praktinis reikšmingumas. Disertacijoje nagrinėjamas iki šiol netyrinėtas šeimynų funkcionavimas Lietuvoje, apžvelgiami vaikų auklėjimo šeimynoje teoriniai pagrindai, nustatomas katalikiško auklėjimo šeimynoje problemiškas, pabrėžiamas šeimynos kaip įvairialypės ir polifunkcinės socialinės bendrijos vaidmuo katalikiškai auklėjant vaikus.

Disertacijoje atskleista šeimynos, kaip globą organizuojančios bei atliekančios socialinės institucijos, struktūra, jos įvairovė gali pasitarnauti efektyvesniam naujų šeimynų steigimui, būsimų globėjų parengimui ir būti aptarta šeimynų globėjams skirtuose mokymuose, siekiant sukurti kuo kokybiškesnes, labiau atliepiančias vaikų poreikius socializacijos ir auklėjimo sąlygas.

Apibūdinta katalikiško auklėjimo šeimynoje raiška, stiprinantys / silpninantys veiksniai gali padėti tobulinti katalikiško auklėjimo šeimynose praktiką.

Pristatytas šeimos kaip namų bažnyčios modelis bei pateiktos katalikiško auklėjimo gairės gali būti pritaikytos katalikiškoje šeimoje ir iš dalies paparinėje katechezėje.

Aptarti šeimynose gyvenančių vaikų emocijų ir elgesio sutrikimai, pasireiškiantys hiper-, hipoaktyvumu, deviaciniu elgesiu – vis dažnesnė nūdienos problema, su kuria tenka susidurti ir tėvams bei švietimo įstaigose su vaikais, jaunuoliais dirbantiems pedagogams. Todėl darbe aptarti katalikiško auklėjimo siūlomi sprendimo būdai gali suteikti naujų išvalgų siekiant patobulinti minėtų problemų sprendimą.

1. KATALIKIŠKAS AUKLĖJIMAS ŠEIMYNOJE: TEORINIS ASPEKTAS

1.1. Bešeimių vaikų globa ir auklėjimas

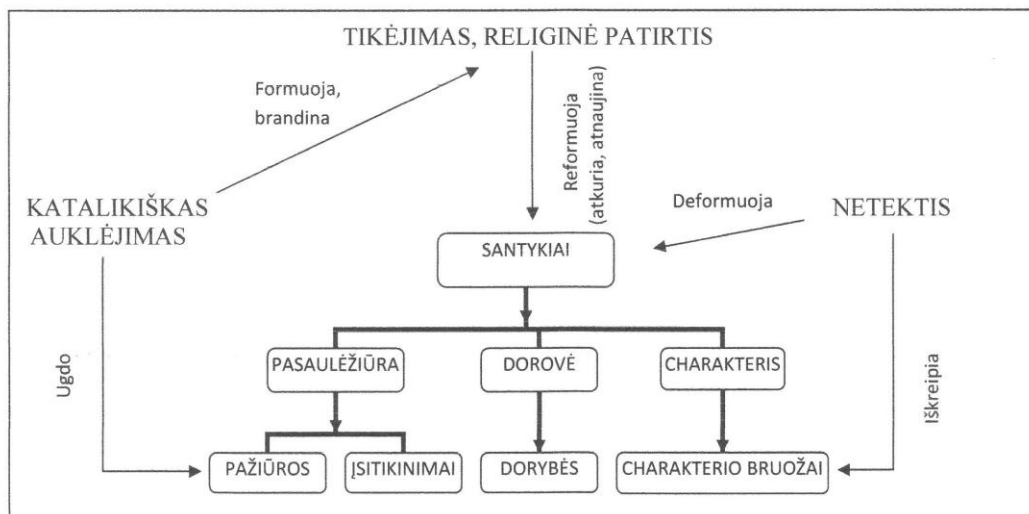
Netektis šeimoje įvardijama kaip vienas labiausiai vaiko socializaciją trikdančių veiksnių (Kvieskienė, 2000, 2003; Leliūgienė, 1997, 2003; Litvinienė, 2002), „eksproprijuojančiu psichosocialinės vaiko (savi)raidės galimybe“ (Butvilas, 2008, p. 34). Netektį išgyvenantys vaikai gali regresuoti vystymosi prasme, patirti psichologinių bei socialinių pokyčių (Pivorienė, Sturlienė, 2000). Netektis keičia vaikų elgesį ir santykius su bendraamžiais (Kairienė, 2002), sutrinka vertybių perimamumas (Bowlby, 1980; Juodaitytė, 2003; James, Friedman, 2007). Tokie vaikai labiau nei kiti linksta perimti antivertybes ir prisiimti visuomeniškai atgrasius ar net kriminalinius socialinius vaidmenis (Juodraitis, 2004). Smurtas, kurį tenka patirti daugeliui bešeimių vaikų, „turi įtakos priešiškos aplinkos sampratos susikūrimui, iškreiptam jos suvokimui ir neleidžia susidaryti teigiamiems socialiniams įgūdžiams bei įpročiams“ (Kairienė, 2002, p. 13). Visa tai iškreipia vaiko santykių su aplinka bei savimi veiksniais – pasaulėžiūrą, dorovę, charakterį (Pileckaitė-Markovienė, Lazdauskas, 2007), esančius auklėjimo(si) objektu. Pasak K. Trimako (2002), vaikystės laikotarpiais susiformavusios kartinės asmens savybės gali turėti netiesioginę įtaką ir asmens religijai. K. Egger

svarsto, ar žmogus, kuriam nepakankamai teko pirminio pasitikėjimo, „gali iš viso eiti teigiamo religingumo link“ (Egger, 1998, p. 147).

Darbas su netektį patyrusiais vaikais skatina telkti dėmesį į ugdytojo ir ugdytinio tarpusavio santykius, paremtus pagarba, meile, tikėjimu prigimtinio žmogaus gerumu (Pestalocis, 1989; Petitclerc, 2009; Korczak, 2010). Pedagoginį poveikį siūloma stiprinti palaipsniui: pelnyti vaikų pasitikėjimą ir susigrąžinti suaugusiojo autoritetą; atkurti dvasinę pusiausvyrą, pažadinti kiekvieno savąjį „aš“; atskleisti vaiko talentą ir jį energingai puoselėti bei ugdyti, padėti išgyventi sėkmę; leisti jauniems žmonėms projektuoti save ateityje, įvertinti pastangas; teikti saugumo jausmą, padaryti už ką nors atsakingą (Pestalocis, 1989; Korczak, 1997; Bosco, žr. Petitclerc, 2009).

Visa tai tarnauja religiniam auklėjimui, kurio esmė ne versti, bet skatinti pasirinkti, vadovautis sąžinės laisve.

Šeimos aplinka grindžiamoje šeimynoje naujieji tėvai, užmegzdami tvirtą emocinį ryšį, gali padėti vaikui išgyventi netekties sukeltą skausmą ir taip atitolti nuo jį ištikusios nelaimės. Netekties pasekmių įveikai palankias sąlygas formuoja katalikiškas auklėjimas, orientuotas į pozityvių santykių (at)kūrimą (žr. pav.).

Pav. Katalikiško auklėjimo teorinis hipotetinis modelis

Pagrindinis katalikiško auklėjimo uždavinys šeimynoje būtų per tikėjimą bei religinę patirtį (re)formuoti santykius su Dievu, aplinka, savimi, gyvenimu. Tikėtina, jog kokybinė santykių kaita atitinkamai turėtų keisti pasaulėžiūrą, dorovę ir charakterį.

1.2. Katalikiško vaikų auklėjimo šeimynoje metodologinis pagrindas

Dievo tikėjimas yra stipriausia vaiko psichologinė parama ir apsauga (Медведева, Шишова, 2008, p. 145). „Jis yra vargšų ir silpnųjų Dievas“ (Vanier 2006, p. 207), todėl katalikiškoji pedagogika ypač skirta silpniesiems, nuskriaustiesiems, atstumtiesiems. Viena iš svarbių jos funkcijų – rasti būdus sėkmingai bei visavertei socialiai pažeistų vaikų, jaunuolių integracijai į visuomenę.

Atsižvelgdami į visuomenines tendencijas globėjai, kaip ir tėvai, dažnai vaikus auklėja orientuodamiesi į profesinę sėkmę bei socialinį prestižą (Mielke, 1997, p. 28). Tie, kurie pasirodo tam esą negabūs, savaime yra mažiau vertinami, sulaukia daugiau kritikos, nepasitenkinimo, atstūmimo.

Katalikiškoji pedagogika vadovaujasi bibliniais kriterijais, todėl net savojo menkumo išgyvenimas gali pasitarnauti labiau nei gabumai, sėkmė, pripažinimas (Kūdikėlio Jėzaus Teresė, 1995). Viena svarbiausių ugdytojo savybių – būti pasiryžus kaskart iš naujo mokytis nesavanaudiškos meilės (Lubich, 2009), kurią stiprina Santuokos sakramentas.

Krikščioniškoji santuoka „sudaro natūralią aplinką, kurioje asmenys įsijungia į didžiąją Bažnyčios šeimą“ bei „kuria Bažnyčią“ (Jonas Paulius II, 1994, nr. 15), patys tapdami vadinamąja *mažąja* (May, 1995, p. 105), *namų židinio* (Lumen Gentium, 1994, nr. 11), *namų* (Jonas Paulius II, 1994, nr. 21) *bažnyčia*. Todėl „Kiekvienoje krikščioniškoje šeimoje turi būti randami įvairūs visos Bažnyčios aspektai“ (Paulius VI, 1999, 71). Katalikų bažnyčios katekizmas (KBK 1997, nr. 781–809) Bažnyčią aptaria kaip Dievo tautą, Kristaus kūną ir Šventosios Dvasios šventovę.

Šeima kaip Dievo tauta. Dvasiniai ryšiai, M.-D. Philippe (2004) manymu, svarbesni už prigimtinius ir ankstyvesni bei gilesni už naudos ryšį. Didžiausia reikšmė dvasiniame šeimos gyvenime skiriama meilei, kurios paskirtis – padėti vienas kitam šventumo kelyje (Jonas Paulius II, 1994, nr. 18). Tai skatina atsirasti asmenis siejančius bendro gėrio ir bendro tikslo ryšius (Wojtyła, 1994, p. 25).

Šeima kaip Kristaus kūnas. „Bažnyčios, kaip Kristaus kūno, bruožai“ (KBK, 1997, nr. 789): 1) *narių tarpusavio vienybė per susivienijimą su Kristumi (sakramentų pagalba)*. Vienybė reikalauja tam tikros aukos – „atiduoti save, mirti kasdien savo priešiškimui, dalintis savo giliausia esatim su kitais“ (Parrella, 2004, p. 5). Šeima gali augti, „jei auga kiekvienas jos narys, jei atsižvelgiama į kiekvieno, visų pirma labiausiai stokojančio poreikius“ (Lobato, 2001, p. 156); 2) *Kristus – kūno Galva*. Ši nuostata padeda tėvams ne tik auklėti vaikus remiantis aukštesniu nei jie autoritetu, suvokti klaidas, siekti tobulėjimo, bet ir patiems pripažinti mokymosi iš vaikų svarbą; 3) *Bažnyčia – Kristaus sužadėtinė*. Šeima suprantama kaip sakramentas, kai jos narių santykiai aptariai kaip matoma Švč. Trejybės santykių išraiška, kuri yra meilė (Parrella, 2004). Šeimos bendruomenę kurianti meilė daro ją Kristaus sužadėtinę.

Šeima kaip Šventosios Dvasios šventovė. Pripažinimas žmogiškojo silpnumo ir ribotumo skatina pasikliauti dieviškąja malone, siekti teologinių dorybių, stengtis gyvenimą bei veiklą grįsti nuolankumu, pasitikėjimu ir ieškojimu Dievo valios. Visa tai stiprina tiek šeimos tarpusavio, tiek šeimos ir Kūrėjo dvasinius ryšius.

R. Leitner, A. Steinbock šeimą apibūdina kaip idealią „*maitinančiąją terpę*“ religiniam elgesiui ir asmenybei ugdyti (1998, p. 98). Katalikiškas vertybes puoselėjanti šeima, priimdama į savo tarpą bešeimius vaikus, sudaro natūralias salygas jų dvasingumo ugdymui bei, tikėtina, savo pačios tobulėjimui. Tad namų bažnyčioje katalikiškas auklėjimas remiasi asmens orumu, laisve, pripažinimu, atsakomybe, įsipareigojimu; moko atskirti ir rinktis tiesą bei gėrį; yra siejamas su džiaugsmo patirtimi (Philippe, 2004); išauga į tarpusavio evangelizaciją.

Nesavanaudiškais ugdytojais padeda būti tam tikros tėvų, globėjų nuostatos vaikų auklėjimo atžvilgiu: a) mokytis reikia ir tėvams; b) vaikai yra „dovana“, per kurią tėvai gali patirti ir patiria tam tikrą gėrį; c) pagrindinis ugdytojas yra Dievas; d) vaikai turi „tapti vis daugiau savimi“.

Rūpindamiesi globotinių įkrikščioninimo sakramentais, tėvai priima globotinius į namų bažnyčios šeimą kaip visaverčius jos narius, nes Bažnyčioje nėra ir iš esmės negali būti vaikų ir pavainikių. Visi tampa lygiaverčiais Kristaus nariais (KBK, 1997, nr. 1213, 1267), Dievo Tėvo vaikais (KBK, 1997, nr. 1250) ir bendraįpėdiniais (KBK, 1997, nr. 1265), nes „krikštas ir yra tas sakramentinis vienybės ryšys, jungiantis visus, kurie juo atgimdyti“ (Unitatis Redintegratio, 1994, p. 346).

2. VAIKŲ KATALIKIŠKO AUKLĖJIMO ŠEIMYNOJE TYRIMO PROBLEMIŠKUMAS IR REALIZAVIMO RELEVANTIŠKUMAS

Tyrimui pasirinktas trianguliacijos (šaltinių bei metodų) būdas ir dalyvių kontrolė (Silverman, 2002; Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Duomenys rinkti iš šeimynas steigusio „Lietuvos vaikų fondo“, 6 šeimynų (suaugusiųjų bei vaikų). Duomenų rinkimo būdai: a) pedagoginis stebėjimas; b) interviu; c) vaikų piešiniai bei kt. dokumentų apžvalga.

Tyrimo eiga. Empirinis tyrimas vyko 2 etapais:

1. Parengiamojo etapo uždaviniai: susipažinti su šeimynos nariais, įgyti pasitikėjimą, stebėti tarpusavio santykius, sužinoti globėjų požiūrį į savo veiklą, nustatyti psichologinį mikroklimatą. Parengiamajame etape taikytų metodų kryptingumas pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė

Parengiamojo etapo tyrimo metodo ir probleminio klausimo atitikmuo

Metodas	Probleminiai klausimai
Interviu su tėvais	Kokiu būdu šeimynoje kaip socialinės globos institucijoje kuriama šeimai artima aplinka padeda spręsti socialines pedagogines problemas? Kokia globėjų pozicija šeimynos sampratos, globotinių bei jų užimamos padėties šeimynoje atžvilgiu? Ar globėjai dalyvauja visuomeninėje veikloje? Kokia dalyvavimo reikšmė vaikų auklėjimui? Kokie naudojami dorinimo bei vertybių internalizavimo būdai?
Interviu su vaikais	Kaip vaikai supranta šeimą ir šeimyną, kokius panašumus ir skirtumus įvardija?
Vaikų piešiniai „Mano šeima“	Kokią socialinį vienetą (buvusią šeimą ar šeimyną) globotiniai vadina šeima? Kokios nustatomos šeimynos ribos? Kokią vaikas mato savo padėtį (vietą) šeimynoje?

2. Pagrindinio tyrimo uždaviniai: ištirti katalikiško auklėjimo įgyvendinimo šeimynoje sąlygas; aptarti katalikiško gyvenimo būdo teikiamas galimybes, lengvinančias tėvų globos netekusių vaikų socialinių, psichologinių, pedagoginių problemų sprendimą; ištirti katalikiško auklėjimo konkrečiose šeimynose aspektus. Antrajame etape taikytų metodų kryptingumas pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė

Pagrindinio tyrimo metodo ir probleminio klausimo atitikmuo

Metodas	Probleminiai klausimai
Interviu su šeimynos tėvais	Kokia socialinė pedagoginė katalikiško auklėjimo raiška? Nuo ko turėtų prasidėti socialiai, emociškai pažeisto vaiko religinis auklėjimas?
Vaikų piešiniai „Aš ir Dievas“	Ar katalikiška aplinka bei sakramentinis gyvenimo būdas gali padėti įveikti arba palengvinti sutrikdytos socializacijos pasekmių įveikimą?
Dokumentų (interjero nuotraukų, rankdarbių religine tematika) rinkimas	Ar aplinkoje bei vaikų individualioje veikloje atsispindi katalikiškumo elementai, kokia jiems suteikiama prasmė?

Tyrimo taikyti šie projekciniai asmenybės tyrimo metodai:

Kinetinis šeimos piešinys. Kinetinis šeimos piešinys, anot A. Vengerio, atskleidžia „požiūrį į šeimą apskritai ir į atskirus šeimos narius“ (Vengeris, 2002, p. 8). Taip pat padeda pažinti bei suprasti patį vaiką (Burns, Kaufman, 1972).

Atlikdami bei interpretuodami piešinių testus rėmėmės R. C. Burns, S. H. Kaufman (1972), G. Chomentausko (1983), A. Vengerio (2002), D. Dileo (Дилео, 2007) siūlymais.

Piešinys „Aš ir Dievas“. A. Paškus (1992) mini dvi religingumo rūšis: Dievo Apsireiškimo suvokimą ir asmeninio ryšio su juo ieškojimą. Tyrimo metu siekta atskleisti antrąją sritį, nes „piešdamas vieną ar kitą objektą, žmogus nenoromis, o kartais ir sąmoningai perteikia savo santykį su juo“ (Vengeris, 2002, p. 5). D. Dileo teigia, jog vaikai „išreiškia vidinį, o ne matomą realizmą“ (Dileo, 2007, p. 12). Remdamiesi šiais teiginiais, paprašėme vaikų nupiešti piešinį „Aš ir Dievas“.

Piešinių analizę sudarė keli aspektai:

4. Tyrėjo interpretacija gali būti klaidinga, todėl, naudojant piešinius moksliniams tyrimams, svarbesnė paties respondento interpretacija (Kearney, 2009, p. 54).

5. Piešinių detalių aptarimas su respondentų tėvais-globėjais padėjo surinkti papildomos vertingos informacijos.

6. Atsižvelgta į pasitaikiusias vienodas ar panašias piešinių detales tos pačios šeimos vaikų piešiniuose.

Sunkiausia ištirti šeimynoje taikomas pedagoginio auklėjimo priemonės ir jų poveikį vaiko dvasiniam gyvenimui. Todėl katalikiško auklėjimo šeimynoje pobūdis atpažįstamas kaip atgarsis vaiko dvasioje.

3. KATALIKIŠKO AUKLĖJIMO ŠEIMYNOJE EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Šeimyna globėjų patirties ir vaikų savijautos požiūriu

Empirinis tyrimas padėjo sužinoti šeimynos narių – globėjų ir vaikų – turimą šeimynos sampratą. Tėvai rūpinasi šeimines aplinkos kūrimu ir stiprinimu, vaikams šeima yra (tampa) emociškai artimų žmonių grupė arba bendruomenė. Šeimynai priskirtini bruožai:

b) Giminingi šeimai: a) šeimai būdinga sudėtis; b) šeimos narių vaidmenys; c) šeimos funkcijos; d) šeimai būdingas vaikų skaičius (6 – 12 vaikų neperžengia natūralios daugiavaikės šeimos galimų ribų).

c) Būdingi globos institucijai: a) negatyvi fizinė, emocinė, moralinė vaikų patirtis; b) didesnis vaikų skaičius (lenkia nūdienos šeimoms įprastą vaikų skaičių); c) globos funkcija; d) globotinių kaita.

d) Būdingi išskirtinai šeimynai: a) globotinių ir vaikų konfliktas. Pastebimas reiškinys, kai šeimyna ardo branduolinę šeimą, t. y. naujųjų šeimos narių globa tampa kliūtimi harmoningam tėvų ir vaikų bendravimui; b) aiškių šeimos ribų nebuvimas. Su tuo susijusi aktuali tam tikrose situacijose išskylanti problema: „Ar aš priklausau šiai šeimai?“; c) emocinis ryšys: globotiniai šeimos narius skirsto į svarbius ir mažiau svarbius. „Svarbiems“ suteikiama egzistencinė (*manimi rūpinasi*), socialinė (*smagu, malonu žaisti, bendrauti, mane suprantą*) bei negatyvi (*kelia grėsmę*) svarba, kuri keičiasi priklausomai nuo aplinkybių.

Kadangi šeimynos narius jungia emociniai santykiai, vienu pagrindinių katalikiško auklėjimo uždavinių tampa tarpusavio ryšių stiprinimas, kurį apsunkina presocializacija.

Terminu *presocializacija* pavadiname rūpinimosi pamatinių (fiziologinių ir saugumo) poreikių patenkinimu procesą. Iki patekimo į šeimyną globotinių socializacija dažnai susijusi su neigiamą patirtimi, todėl reikalauja kryptingos korekcijos. A. H. Maslow (2006) poreikių piramidėje socialiniai poreikiai prasideda antrojoje (saugumo) ir suaktyvėja tik trečiojoje (bendravimo) pakopoje. Tai leidžia daryti prielaidą, kad korekcijos, dar kitaip vadinamos resocializacija, procesas galimas tik įgyvendinus pamatinius poreikius.

Presocializacijos šeimynoje ypatumai yra šie: a) dažniausiai į šeimyną vienu metu priimami keli vaikai, turintys skirtingų problemų; b) globotiniai nepasitiki suaugusiaisiais; c) trūksta efektyvios specialistų pagalbos; d) šeimynos „senbuviai“, kurių problemos iš dalies jau išspręstos, atvykus naujiems vaikams, grįžta prie presocialinio periodo elgsenos.

Sušvelninti presocializaciją gali namų bažnyčios principais gyvenančios šeimynos aplinka: tiek regimoji, tiek verbalinė, jų dermė ir pastovumas, kuriantys teigiamą psichologinį mikroklimatą.

Katalikiškas auklėjimas neapsiriboja tikėjimo tiesų perdavimu ar pamaldumo praktikomis. Jo raiška holistinė, t. y. pastebima visoje veikloje: dirbujantis, žaidžiant, mokantis, bendraujant. Svarbu pastoviai, išnaudojant visas galimybes mokyti visuomeninių dorybių, ugdyti žmogaus gyvenimo vertybes, supažindinti su moralės pagrindais ir taip brandinti asmenybes krikščionybės ir Bažnyčios požiūriu (žr. Jonas Paulius II, 1994, nr.: 36, 37, 39).

Siekdami asmeninės globotinių brandos, šeimynų globėjai daugiausia remiasi šiomis pedagoginio poveikio formomis: a) tikslingi užsiėmimai su vaikais (kryptingi pokalbiai, lavinamieji, ugdomieji, vertybiniai renginiai: žaidimai, diskusijos, ekskursijos, dvasingumo, religinio ugdymo pamokėles ir t. t.); b) darbinis auklėjimas, su kuriuo siejama vertybių internalizacija: socialumas – darbinis auklėjimas – saviraiška – asmenybės dorovė (Jovaiša, 2001, p. 26–27, 239–240); darbas – moralinės savybės – savirealizacija – pareiga – džiaugsmas – dvasinis tobulėjimas – dvasinis psichologinis mikroaplinkos klimatas (Uzdila, 1993, p. 95, 125–127); c) emocinio intelekto ugdymas, dvasingumo (religingumo) puoselėjimas.

3.2. Katalikiško auklėjimo šeimynoje pasiekimai

Visose tirtose šeimynose gyvena skirtingas nuostatas religijos atžvilgiu turintys vaikai. Kiekvienoje bent vienas vaikas išgyvena ir puoselėja stipresnius ryšius su Dievu, kurie atsiskleidžia naujuose poreikiuose (pažintiniu, saviraiškos, socialinės integracijos lygmenimis) bei asmeninėje veikloje. Gilesnis tikėjimas pasireiškia didesniu pamaldumu, dažnesniu išpažinties atlikimu bei Komunijos priėmimu, dažnesniu kalbėjimu apie Dievą, savarankišku rengimusi sakramentams. Piešiniuose „Aš ir Dievas“ atsispindi gera savijauta, džiugi nuotaika, net aukštesnės savivertės išgyvenimas tiek polinkiu į religingumą pasižyminčių, tiek tuo nepasižyminčių vaikų piešiniuose.

Aptarus atskirai kiekvienos šeimynos santykius su katalikiškumu išskirti tokie reiškiniai: a) šeimynoje nesant katalikiško auklėjimo Dievo bei Bažnyčios reikmė įvardijama skausmingu išgyvenimu (laidotuvės), negalios (senatvė) ar proginių švenčių (vestuvės) metu; b) tikėjimą vertinančio globėjo šeimynoje vaikai dievoieškos realizaciją įsivaizduoja namų arba sakralioje aplinkoje, tikėjimo nevertinančio globėjo šeimynoje – neapibrėžtoje, dažnai konkrečios reikšmės neturinčioje aplinkoje; c) tikėjimas, anot vaikų, įprasmina kasdienybę ir šventes, teikia pastovumą, saugumą, tikrumą; padeda patenkinti bendravimo, prierašumo, atramos poreikį; d) katalikiškas auklėjimas neduoda rezultatų, kurių tikimasi, kai: sutuoktiniai nėra vieningi katalikiško auklėjimo atžvilgiu; globotiniai nėra visateisiai šeimos nariai; vaikams nėra padedama išgyventi netekties sukeltą vidinio skausmo padarinius; vaikų nuomonė globėjams nėra svarbi.

Šeimynose kuriamas namų bažnyčias reikėtų vertinti kaip žengiančias per išmėginimus (LG, 1994, nr. 9), bet stiprinamas Dievo meilės, kuri visais laikais skatino įsipareigoti ir teikė jėgų (KBK, 1997), bei Šventosios Dvasios, kuri aprūpina tinkamomis socialinės vienybės priemonėmis (Jonas Paulius II, 1992), kad nesiliautų atsinaujinusios ir augusios tikėjimu bei meile (Jonas Paulius II, 2004).

IŠVADOS

1. Pagrindiniai šeimynos, kaip šeimos aplinkoje vaikus globojančios bendrijos, struktūros bei socialinio pedagoginio darbo joje ypatumai:

f) globotinių auginimas, priežiūra ir auklėjimas, grindžiamas šeiminio gyvenimo branduolinėje šeimoje patirtimi, nėra pakankamas. Reikalinga socialinio darbo praktikos su bešeimiais, emociškai pažeistais, turinčiais elgesio sutrikimų vaikais

patirtis, kurios šeimynų steigėjai dažniausiai neturi. Todėl vadovaujamasi intuicija, einama bandymų, klydimų keliu, labiausiai padeda geranoriškas pasiaukojimas, savaip atrasti altruistinės pedagogikos principai, krikščioniška meilė;

- g) visą laiką šeimynoje jos sudėties kitimo prasme esti destruktivių elementų, dėl kurių gali epizodiškai atsinaujinti asociali (dar iki atėjimo į šeimyną turėta) vaikų patirtis ir griauti pačias geriausias globėjų pastangas;
  - h) socializacijos ir auklėjimo požiūriu šeimynoje susiklosto problemiška situacija: į ją atėję vaikai neturi pačių būtinausių socialinių bei dorovinių įgūdžių ir įpročių, jų dvasiniai poreikiai buvo netenkinami, netekties palikta tuštuma likusi neužpildyta dėl žmogaus, prie kurio jis galėtų prisirišti, sukurti ilgalaikį emocinį ryšį, nebuvimo;
  - i) auklėjimo šeimynoje problemišką lemia ribotos vieno globėjo fizine ir dvasine prasme galios. Geriausiai šeimynoje sekasi tvarkytis tiems globėjams, kurie šiame darbe turi tvirtų pagalbininkų: padeda sutuoktinis, kartu gyvenantys seneliai, jau suaugę vaikai;
  - j) šeimyna reikalauja pastovaus vidinės dermės klausimo sprendimo. Minėtas fiziologinis socialinis alkis skatina globėjus telkti visas jėgas jo įveikimui, nejučia apleidžiant savų vaikų poreikius. Vykstant globotinių kaitai, ši pozicija tampa nuolatine, įvardijama kaip „per didelis svetingumas“;
  - k) globojami šeimynoje vaikai integruotini į platesnę gyvenamąją aplinką, ieškant kitų auklėjimo srityje pašauktųjų veiksnių. Vienu jų tampa Bažnyčia. Tirtos šeimynos pagal santykį su tikėjimo išpažinimu ir praktikavimu skirstomos į: 1) indiferentiškas šeimynas, nors tam tikrais atvejais pasireiškia proginis tikėjimas; 2) šeimynas, kuriose tikėjimą bei katalikiškas tradicijas puoselėja (ar norėtų puoselėti) vienas sutuoktinis (paprastai globėjas); 3) praktikuojančios sakramentinį gyvenimo būdą ir atliekančios namų bažnyčios vaidmenį šeimynos.
2. Tėvai, globėjai, įtraukdami vaikus į Dievo šeimą krikšto bei edukacijos tikėjime būdu, įsijungia į Bažnyčios misiją, kuria Bažnyčią ir pati šeimyna vis labiau tampa namų bažnyčia. Todėl katalikiškas auklėjimas, remdamasis svarbiausiais pedagogikos ir psichologijos principais, orientuojasi į visavertį gyvenimą, paremtą tikėjimu, viltimi ir meile – teologinėmis dorybėmis, kurios suaktyvina prigimtines dvasines galias. Pastarosios stiprinamos sakramentine praktika bei religiniais išgyvenimais ir nepriklauso nuo intelekto, gabumų, fizinio išsivystymo. Todėl katalikiškas auklėjimas rezultatyviausias tose šeimynose, kuriose santykiai išauga į tarpusavio evangelizaciją.
3. Dievo tikėjimo išraiškos elementai tampa religingumo stimulais, informacijos šaltiniais bei katalikiško auklėjimo priemonėmis, formuojančiomis pažiūras, įsitikinimus, charakterio bruožus ir dorybes. Vaikai vertina tai, kas skatina bendrystės jausmą (šėimos rate valgoma Kūčių vakarienė), įprasmina kasdienybę ir šventes (malda), teikia gilesnius išgyvenimus (žvakės šviesa, ritualai). Tapęs savastimi, tikėjimas reiškiasi vaikų veikloje: rankdarbiuose, rašiniuose, bendraujant su bendraamžiais bei naujuose poreikiuose, realizuojamuose pažinimo, saviraiškos, sociokultūrinės integracijos lygmenimis. Katalikiško auklėjimo šeimynoje realizavimo kokybė priklauso nuo vidinių bei išorinių santykių. Palankesnės sąlygos, kai: a) prisiimta globa pozityvia linkme restruktūrizuoja pačią branduolinę šeimą ir globotiniai jos veikloje dalyvauja kaip visaverčiai nariai; b) šeimynos tėvai palaiko glaudžius ryšius su giminėmis, šie tampa globotinių krikšto, sutvirtinimo tėvais; c) šeimyna aktyviai dalyvauja visuomeniniame gyvenime; d) katalikiškas auklėjimas turi tęstinumą ar yra vertinamas vietinėse bendruomenėse (ugdymo bei mokymo, parapijos, neformalios veiklos ir kt).

4. Katalikų bažnyčios doktrina, Šventojo Sosto rekomendacijos ir mokslininkų analitinės išvalgos leidžia apibendrintai teigti: šeimynose, kurių steigėjai yra katalikai ir gyvena sakramentinį gyvenimą, globojami vaikai ir gali, ir turi būti katalikiškai auklėjami atliepianč prigimtinius dvasinius poreikius. Nustatytos tokios sakramentinio gyvenimo būdo teikiamos pozityvios sąlygos susidariusių probleminių situacijų ir esamų sunkumų įveikai:

- a. religinė socialinė aplinka, ypač jos teikiamas stabilumo jausmas, vertybinis požiūris į gyvenimą, sisteminis mokymas įvairiais gyvenimo klausimais, autoriteto išskėlimas, kančios pagrindimas bei įprasminimas padeda lengviau išgyventi presocializacijos periodą, atveria galimybę poreikius orientuoti vertikaliu lygmeniu;
- b. per atvirą tikėjimui šeimą globojami vaikai susipažįsta su katalikiškos kultūros pagrindais, šio tikėjimo esme. Todėl ir patys dažniausiai priima atvertą šeimynoje galimybę sakramentams pasirengti;
- c. daugiau šioje srityje laimi tų šeimynų globėjai, kurie atidūs vaiko prigimčiai ir ją atliepia. Globėjų ir globotinių drauge išgyvenama tikėjimo patirtis juos suartina, tai skatina daryti prasmingus darbus, vadovautis pasitikėjimu ir pagarba.
- d. katalikiško auklėjimo nesėkmės konkrečiose šeimynose lemia: nedarnūs sutuoktinių tarpusavio santykiai; tarpusavio bendravimo: išklauso, supratimo bei palaikymo stoka; vienpusis katalikiškas auklėjimas, t. y., kai juo rūpinasi tik globėjas(-a); sakramentinio gyvenimo stoka, vidinis uždarumas, nedalyvavimas religinės bendruomenės gyvenime (taip pat ir stiprios religinės bendruomenės nebuvimas). Dėl visuomenės opinijos sunku šeimynose išplėtoti katalikišką auklėjimą, tarp globotinių skleisti sakramentinę katalikybę, apginti orią vaiko ir jaunuolio kataliko poziciją.

Šis tyrimas pradeda naują šeimynų mokslinio pažinimo tradiciją ir tyrimo pagrindu jų steigimo, santykių reguliavimo ir reglamentavimo, metodinio aprūpinimo literatūra korekcija, todėl reikalauja platesnių mokslinių diskusijų.

SCIENTIFIC PUBLICATIONS ON THE SUBJECT OF THE DISSERTATION:

Ratnikaitė I. (2009). Menininko kaip Kūrėjo „paveikslo“ santykis su dvasingumu // *Dvasingumas žmogaus pasaulyje*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: VPU. P. 112–124. ISBN 978-9955-20-598-2.

Ratnikaitė I. (2006). Globojanti meilė krikščioniškai auklėjant šeimynos vaikus // *Socialinis ugdymas*. Nr. 1 (12). Vilnius: VPU. P. 38–48.

Šlapkauskaitė D., **Ratnikaitė I.**, Miliūnienė L. (2008). Religija socialiai prieštaringų asmenų grupių šeimose // *Religijos vaidmuo asmens socializacijai*: pranešimai. Kaunas. P. 103–106. ISBN 978–9955–25–477–5.

Ratnikaitė I. (2008). Religinis auklėjimas kaip pagalba „pamestam“ vaikui, augančiam šeimynoje // *Socialinis ugdymas*. Nr. 6 (17). VPU. P. 30–40, 98–108. ISSN 1392–9569

Ratnikaitė I., Uzdila J. V. (2008). Neotomistinė, egzistencialistinė ir personalistinė filosofija apie krikščioniškąjį vaikų auklėjimą // *Soter*. Nr. 28 (56). P. 35–50. ISSN 1392–74–50.

Ratnikaitė I. (2008). *Advocating a Curriculum of Religious Education for Children Lost in the Foster System // Research, Planning and Policy: Emerging Trends in Baltic and Nordic Lifelong Learning.* Finland. P. 107–114. ISBN 978–951–44–7586–3.

The main papers, presented in the international conferences:

Ratnikaitė I. Religious Education as help for the “Lost” Child in a Foster Family // International Conference “Social and Educational Sciences in Nordic and Baltic cultural context”, Tallin. 2007 03 13–14.

Ratnikaitė I. Socialization in a Family Caring Spiritual Richness // II Международная научно–практическая конференция «Экология души», Крым, г. Ялта, 23–25 апреля 2010 г.

Apie autorių:

Išsilavinimas:

1995 - 1999 m. studijos Šiaulių universitete, Humanitariniame fakultete. Baigė Lietuvių kalbos ir literatūros studijų programą, suteiktas socialinių mokslų (edukologijos) bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo kvalifikacija.

1999 - 2001 m. tęsė studijas Šiaulių universitete, baigė literatūrologijos studijų programą, suteiktas humanitarinių mokslų magistro kvalifikacinis laipsnis.

2002 - 2004 m. studijos Popiežiškajame tarptautiniame teologijos institute Austrijoje (Pontifical International Theological Institute). Baigė santuokos ir šeimos studijų programą, suteiktas Teologinių studijų magistro kvalifikacinis laipsnis.

2006 - 2010 studijos Šiaulių universiteto edukologijos krypties doktorantūroje.

Darbo patirtis:

1994 – 1995 m. Šeimynos auklėtoja.

1999 m. Šiaulių Lieporių vid. m-klos Lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja.

2004 – 2005 Šiaulių raj., Kairių pagr. m-klos tikybos mokytoja.

Nuo 2004 m. Šiaulių universiteto asistentė.

Information about the author:

Education:

1999 Bachelor’s degree of social sciences at the Šiauliai University.

2001 Master’s degree of arts at the Šiauliai University.

2004 Master’s degree of Theological Studies of Marriage and Family at the Pontifical International Theological Institute in Austria.

2006 – 2010 PhD student of social sciences at the Šiauliai University.

Professional achievements:

1994 – 1995 m. educator in the Foster family

1999 m. Teacher of Lithuanian and Literature at the Lieporiai Secondary school.

2004 – 2005 Teacher of Faith at the Kairiai Secondary school.

Since 2004 m. assistant at Šiauliai University.